

„ATEISMUS“ RANÉ CÍRKVE

Rousas John Rushdoony

Předmluva autora

Předmluva *Harolda Cartera*

Úvod

1. „Ateismus“ rané církve
2. Ztráta spravedlnosti
3. Přímluvy
4. Zákon a spravedlnost
5. Budoucnost a spravedlnost
6. Průvod moci

Doslov

O autorovi

Služba Chalcedon Foundation

Předmluva autora

k vydání z roku 2000

Na začátku osmdesátých let jsem se několikrát vydal do Austrálie. Byly to velmi úspěšné cesty a během prvních z nich jsem prezentoval sérii přednášek, ze které nakonec vznikla tato malá kniha.

Věřím, že tyto eseje jsou velmi důležité, protože církve dnes začíná čelit situaci, která se v mnohém podobá situaci rané církve v římské říši. Tam, kde je církev *skutečně* věrná Písmu, ji společnost vnímá jako nepřítele státu, a má pro to dobrý důvod. Bible požaduje jiného vládce, než je stát, a také radikálně jiný druh vzdělávání a zákona. Naším Pánem je Kristus, ne stát.

Moderní stát je náboženský, ale protikřesťanský. Nárokuje si pozici panství, pozici nejvyšší autority, a odmítá Krista jako Pána. Výsledkem je, že všude vidíme vzestup praktického ateismu.

Křesťané nemohou věřit v to, že stát je svrchovaný a suverénní, že je v pozici nejvyšší autority. Jedině sám Ježíš Kristus je Pán. Proto musíme odmítnout vše ostatní, co si nárokuje neomezenou, svrchovanou moc. Církev však až dosud krok za krokem ustupovala od Božího zákona a Jeho svrchovanosti. Ustoupila na okraj společnosti a odevzdala vůdčí pozici státu. Buď tento proces zvrátíme, nebo církve skončila.

Rousas John Rushdoony

Vallecito, Kalifornie

28. září 2000

Předmluva *Harolda Cartera*

Místo židokřesťanské etiky v dnešní společnosti

PROBLÉM: Bez řádu budeme mít anarchii. Jaký však máme mít řád? „Překrásný nový svět“ Aldouse Huxleyho? Společnost kontrolovanou zuřivou ideologií Orwellova vojenského státu? Nebo řád, který vychází z křesťanské etiky, jak ji zjevují slova Božího zákona, Bible?!

Jelikož veškeré vzdělávání je náboženské a jeho konečným cílem je přetvořit společnost, volba, před kterou stojíme, je sekulární humanismus nebo křesťanství. Proto je křesťanské vzdělávání životně důležité.

Právě zde musíme bránit náboženskou svobodu a Bohem nařízenou zodpovědnost rodičů a církvi [vést a vzdělávat děti], a to za každou cenu. Stát není Pán, jediné Ježíš Kristus je Pán!

Úvod

V květnu 1983 nadace Logos Foundation uspořádala v Shore Motor Inn v Artarmonu v Sydney dvoudenní konferenci na téma „Místo židokřesťanské etiky v dnešní společnosti“. Na konferenci hovořili pan William Bentley Ball a profesor Rousas John Rushdoony. Pan Ball se k diskusi postavil z právního úhlu pohledu; Dr. Rushdoony hovořil z pohledu teologického.

Ačkoliv oba řečníci byli Američané, brzy bylo zjevné, že mezi Amerikou a Austrálií jsou nápadné paralely v tom, jakým způsobem stát útočí na křesťanské školy. Amerika byla vůči Austrálii o několik let napřed v tom, jak reagovala na výzvy kristocentrického vzdělávání. Zkušenost řečníků byla v tomto ohledu velmi aktuální, protože v Austrálii den za dnem přibývají výzvy a snahy zcela zlikvidovat křesťanské školy.

Delegáti se shodli, že aktuálnost, hodnota a hloubka jednotlivých seminářů byla taková, že je třeba přepsat jejich audiozáznamy, editovat je a vydat. Právě tak ze šesti seminářů Dr. Rushdoonyho vznikla tato kniha.

Kapitola I „Ateismus“ rané církve

Náš dnešní konflikt velmi dobře shrnuje Petrovo poselství směřované starším a zákoníkům, které vidíme ve Skutcích 4:12:

A v nikom jiném není záchrana; neboť není pod nebem jiného jména daného lidem, v němž bychom měli být zachráněni.

Je důležité, abychom pochopili kontext tohoto verše. Tento Petrův výrok je prakticky duchovním vyhlášením války proti římskému impériu. Když se v Římě ujal moci císař Augustus a upevnil své postavení, v celé římské říši se slavil velký svátek. Tento svátek byl nazván „Advent“ („Příchod“), což je velmi významný a velmi náboženský termín. Římské impérium slavilo Advent, protože *přišel* císař Augustus, ve vší plnosti své moci. Do všech koutů římské říše byli vysláni heraldi, zvěstovatelé – opět velmi zajímavé slovo – aby vyhlášovali velké poselství Adventu: „Pod nebem není jiného jména, v němž by lidé mohli být zachráněni, než jméno císaře Augusta!“ Šlo o prohlášení císaře, státu, za spasitele člověka.

Proto je jasné, proč byl konflikt mezi Kristem a císaři nevyhnutelný, proč církve rok za rokem čelila tak velkému protivenství a odporu, proč se z tolika lidí stali mučedníci. Bylo to kvůli této otázce: „Kdo je Pán, kdo je svrchovaná autorita? Kdo je Spasitel?“

Dnešní moderní stát, společně s císaři dřívějších dob, říká: „Já jsem Pán. Já jsem svrchovaným vládcem nad stvořením.“ Slova „svrchovaný vládce“ a „Pán“ mají identický význam. Jedná se o různá slova označující stejný koncept. Nemůžeme vyznávat svrchovanost státu *a zároveň* Kristovu svrchovanost. Musíme s jistotou a důrazem stát na tom, že Kristus je Pán, kterému se musí podřizovat i císař, tak jako to hlásala první církev. Každý člověk, každá instituce, každá vláda, každá škola, všechny věci musí vyznávat Kristovo panství a Jeho svrchovanost, protože v nikom jiném není záchrana. „V nikom jiném není záchrana; neboť není pod nebem jiného jména daného lidem, v němž bychom měli být zachráněni.“

„Ateismus“ rané církve je neobvyklý název; a já samozřejmě nevěřím, že raná církev byla ateistická. Tím, kdo tvrdil, že církev je ateistickou institucí, byla římská říše. Na církev se zároveň valila vážná obvinění – zvláště pak obvinění z kanibalismu a incestu. Badatelé tato obvinění však dosud prakticky zcela ignorovali. Nevím vůbec o nikom, kdo by analyzoval tato obvinění římské

říše proti rané církvi. Obvykle je jen smetou ze stolu jako důkaz pomluv, kterými byli křesťané zavalováni. Když však zkoumáme literaturu rané církve, reakci církve na tato nařčení, a pak na tato obvinění jako taková, zjistíme, že bychom římská obvinění měli raději brát vážně a pochopit, co znamenala.

Zajímavou skutečností je, že tato obvinění nepřišla od lidí z ulice, ale od filozofů – uznávaných, významných mužů, kteří, alespoň podle nás, měli do věci vidět lépe a přistupovat k celé otázce férověji a v pravdě. Právě to bylo to, co křesťany rozčilovalo a uráželo. Čelili nejvážnějším obviněním – a ona přicházela od elity Říma, od těch nejlepších, ne těch nejhorších.

Mezi ranou církví a Římem byl zjevný konflikt. Když šlo o náboženství, politikou Říma bylo, že jediná náboženství, která mají právo existovat, jsou ta, která jsou povolena zákonem, která jsou náležitě schválená státem, která mají státní potvrzení platnosti, které museli přívrženci daného náboženství nebo kultu pověsit na zeď místa, kde se setkávali. Součástí procesu, jak si zajistit toto povolení zákonem, bylo objevit se ve vládním centru římské říše, položit trochu kadidla na žhavé uhlí před obrazem nebo bustou císaře či před bitevní insignií a v rychlosti prohlásit „Císař je Pán!“ To bylo všechno. Šlo o uznání císařovy svrchovanosti nad každou oblastí života a uvažování.

Ale křesťané věděli, že byli povoláni k něčemu jinému, k tomu, aby všechny věci uváděli do zajetí, aby byly poslušny Ježíše Krista. Například z výzkumů britského historika J. N. D. Kellyho víme, že křestní vyznání, které raná církev požadovala od všech věřících, bylo, aby se postavili před shromáždění a prohlásili, že „Ježíš je Pán“ či „Ježíš Kristus je Pán.“ Tímto vyznáním křesťané položili své hlavy na špalek. Stali se rozvratnou silou, protože svým vyznáním popírali, že by císař byl svrchovanou autoritou. Právě tohle bylo jádrem celého konfliktu. Kdo je Pán – Kristus nebo císař?

Pozicí rané církve bylo, že Kristus je Pánem, který je svrchovaný i nad císařem, ne naopak. Křesťané se odmítali stát „zákonem povoleným“ náboženstvím. Církev tuto bitvu bojovala znovu a znovu i ve středověku. Byla doba, kdy církev kapitulovala, a výsledky byly velmi vážné – stala se pěšákem římské aristokracie, pěšákem císařů Svaté říše římské. Avšak později se Církev znovu začala jasně stavět za Kristovo Panství, zvláště pak pod vedením Hildebranda.¹ A dnes stojíme v této bitvě znovu. Pokud si neuvědomíme naše kořeny v Písmu, v rané církvi a ve středověku, ztratíme ze zřetele bohatství, které jako křesťané máme, a v bitvách, ve kterých křesťanství svatí před námi umírali, kapitulujeme.

Řím nenáviděl ateismus, protože pro něj byl rozvratným hnutím, a tak bylo křesťanství obžalováno, že je ateistickou sektou. Náboženství obecně Římu vyhovovalo, protože společnost alespoň zdánlivě stmelilo; bylo silou, kterou lidé potřebovali, aby je navzájem propojila. Toto pochopení náboženství jako druhu „společenského pojiva“ bylo ve své podstatě ryze naturalistické.

Řím pečlivě zkoumal každé nové náboženství, které se objevilo na horizontu. Jakmile se římský úředníci setkali s novým náboženstvím, začali ho bedlivě pozorovat a podávat o něm hlášení. Zachoval se nám jeden dopis Plinia Staršího (a císaři musela podobných dopisů přicházet celá řada), který obsahoval hlášení o tomto novém náboženství, které se začínalo šířit napříč Evropou. A stát samozřejmě potřeboval, aby se co nejdříve začalo ucházet o státní licenci. Až do židovsko-římské války v letech 66–70 n.l. se toto nové hnutí těšilo velkému dílu tolerance, jelikož ho Řím chápal jako součást judaismu. Ale s židovsko-římskou válkou skončila veškerá tolerance pro cokoliv, co jakkoliv souviselo s tím vzpurným židovským národem. Právě tak začal nekompromisní a agresivní požadavek, aby křesťané usilovali o uznání státem a plně se podřídili nadvládě a kontrole státu. Právě to znamenalo začátek pronásledování a nespočet mučednických smrtí, které trvaly řadu generací až do Konstantina (mimořádně, velmi zneužívaného muže), který křesťanství zlegalizoval.

Ale útoky na křesťanství s Konstantinem rozhodně neskončily. Jeho následovníci se pokoušeli znovu zavést pohanství, a to v podobě různých herezí, především pak ariánství a

1 Pozn. př.: Hildebrand ze Soany (cca 1020-1025 – 1085), papežským jménem Řehoř VII, v rámci boje o investituru odmítl kandidáta krále Jindřicha IV na pozici milánského arcibiskupa. Následně roku 1075 vydal tzv. „Dictatus papae“, v němž prosazoval požadavky církve; mimo jiné požadoval výluční právo na jmenování a odvolávání biskupů a navíc i právo na odvolávání světských panovníků, a to včetně císaře.

pelagiánství. V důsledku šlo o opětovné zavádění pohanství v křesťanském převleku, jehož cílem bylo, aby stát mohl ovládat náboženství.

Stát se někdy snažil církvi dvořit. Alespoň jeden či dva císaři měli ve svých osobních kaplích obraz Ježíše a nechávali o sobě rozhlašovat: „Císař miluje Ježíše, stejně jako vy. Dokonce má jeho obraz ve své kapli a někdy s k NĚmu modlí. Proč tedy odporujete císařově autoritě?“ Ale tyto pokusy selhaly. A mezitím neustále zaznívala vážně míněná obvinění, že křesťané jsou ateisté a že se bezpochyby účastní všech možných děsivých praktik.

Dnes stále ještě bojujeme ve dvou bitvách, které byly s ranou církví od počátku. První z nich je otázka svrchovanosti či panství, druhou je otázka potratů. Potraty byly v římské říši zcela legální, ale raná církev prosazovala velmi tvrdé tresty, když se někdo z jejích členů s touto velmi běžnou praktikou jakkoliv zapletl. Ale to není všechno. Raná církev se zároveň začala vypořádávat s důsledky, které tento svět potratů měl.

Ne každý potratář v té době fungoval s chladnou a brutální výkonností, kterou běžně vidíme dnes. Proto ve svých pokusech dítě zabít ne vždy uspěli. Dalším krokem tedy bylo, že když se nechtěně dítě narodilo, urychleně ho někdo odnesl pod nějaký z římských mostů přes Tiberu a tam ho nechal. I v dalších městech byla místa, která se běžně používala k takovému opouštění dětí.

Křesťané okamžitě začali chodit na taková místa, kde rodiče nechávali své děti – aby je tam, podle Tertullianových slov, sežrali divocí psi – aby tyto malé děti vzali a rozdělili je mezi křesťanské rodiny, které se o ně mohly postarat. To nám říká něco o životě víry těchto raných věřících. Kdyby ke členům dnešních sborů přišel starší nebo diákon s opuštěným dítětem nebo dvěma, kolik z nich by to uvítalo? Kolik z nich by cítilo, že je jejich povinností tyto děti vychovat ve víře?!

Toto chování Řím velmi pobouřilo a rozhořčilo, protože ho rozhodně nestavělo do nejlepšího světla. Řím tuto křesťanskou praxi dokonce na nějakou dobu zakázal zákonem, ale za necelý rok tento zákon musel zrušit, protože vrhal špatné světlo na celou Říši, a to tím nejoficiálnější způsobem. Navíc, jelikož se nejednalo o registrovaná narození, děti, kterých se zákon týkal, oficiálně neexistovaly – a je velmi problematické prosazovat zákon, který se týká osvojování si neexistujících lidí! Pro říšské právníky bylo velmi složité s touto praxí křesťanů bojovat. Rozhodně to však neznamená, že se nesnažili!

A právě proto přišlo obvinění, že křesťané tyto děti berou z ulic, protože jsou kanibalové; že si je raná církev bere, aby je jedla při eucharistických hostinách. Právě tato situace byla podnětem, na základě kterého proti první církvi vzešlo obvinění z kanibalismu. Samozřejmě, bylo jen velmi málo důkazů, které by mohly toto obvinění jakkoliv podložit, a tak nakonec neuspělo. Konec konců, bylo zřejmé, že křesťanské rodiny mají i mnoho vlastních dětí. Přesto se však obvinění z incestu a kanibalismu objevovala znovu a znovu. Proč? Protože byla neoddelitelnou součástí obvinění z ateismu. Navíc, postojem „logicky uvažujících“ římských filozofů bylo: „Možná, že nemáme důkazy, že tyhle věci dělají, ale logicky je nevyhnutelné, že je dělají.“

Tato obvinění byla pro ranou církev závažným tématem. Justin Mučedník o nich řekl: „Vyznáváme, že jsme ateisté, pokud jde o bohy tohoto [římského] druhu, rozhodně však ne, pokud jde o Boha vši pravdy, Otce spravedlnosti a střídmosti a dalších ctností, který je prost vši nečistoty a nepravosti.“

Cynickému filozofovi Krescensi, který církev obvinil z ateismu, Justin Mučedník ve své *Druhé apologii* řekl: „Proto také očekávám, že někteří z těch, které jsem jmenoval, proti mně budou sprádat intriky a nakonec mě přiváží ke kůlu, abych byl upálen. Dost možná to bude Krescens, ten milovník chvástání a vychloubání. Není hoden jména filozof.² Veřejně o nás lže a podává falešné svědectví ve věcech, kterým nerozumí. Říká že křesťané jsou ateisté, že jsou bezbožní. Snaží se tak zajistit přízeň pomatené lůzy a vyhovět jí. Jestliže nás totiž napadá bez toho, že by četl Kristovo učení, pak je skrz na skrz prohnílý, pak je mnohem horší než ti, kdo jsou nevzdělaní a negramotní, a tak se často raději zdrží toho, aby mluvili o věcech, kterým nerozumí, či podávali falešné svědectví. A nebo, jestliže [Kristovo učení] četl, ale nechápe jeho majestátnost a vznešenost, nebo jestli ho

2 Pozn. př.: Slovo „filozof“ vychází z řeckého *filosofos*, které vzniklo spojením slov *filein*, „mít rád“, a *sofia*, „moudrost, poznání“; znamená tedy „milovník moudrosti“.

chápe, a přesto takto jedná, aby ho někdo nepodezíral z toho, že je křesťanem, pak je ještě mnohem více podlý a skrz na skrz prohnílý – podrobil si ho vulgární, nenávistný a absurdní postoj strachu.“

Justin Mučedník se velmi hněval, a proto vůči Krescensi nebyl zcela férový. Pojdme se nad něčím na chvíli zamyslet. Justin Mučedník vlastně říká „Neinformovaní lidé o nás takto nemluví. Lidé, kteří jsou sousedy některých z nás, nás nepomlouvají, a proto je neuvěřitelné, že by něco takového udělal filozof.“ Cynický filozof je ten poslední, od koho bychom dnes čekali, že křesťany obviní z bezbožnosti a ateismu. Co tedy tato slova znamenala pro vzdělané muže té doby?

Je snadné zjistit, co „zbožnost“ té doby znamenala, jelikož máme dostatek římské literatury, která se tímto tématem zabývá. Zbožnost znamenala něco velmi jiného, než co si pod tímto výrazem obvykle představíme my – znamenala podřizovat se autoritě státu. Pro Římany byl zbožným člověkem někdo, kdo byl věrný každému písmenku a každé čáře císařova zákona. Křesťané samozřejmě postrádali takovýto druh zbožnosti, protože trvali na tom, že Ježíš Kristus je svrchovaným Pánem i nad císařem. A řadě z nich nepomohlo apelovat na císaře slovy „Ale my jsme vaši nejlepší občané. Jsme nejlepšími vojáky, jaké máte. Nejpoctivěji platíme daně. Proč se k nám tedy chováte jako k nepřátelům?“ A stejně bychom mohli apelovat my i dnes.

Často se objevují u soudu. Proces za procesem je pro mě nesmírně bolestivé vidět, kolik je ve světě okolo nás bezzákonosti, a přece před soudem tak často stojí křesťané. Nedávno mě více než rozčílilo, když jsem byl v Georgii svědkem procesu se dvěma bratry, Wimbrickem a Josephem Padgettovými. Tito dva farmáři byli křesťanští svatí, jejichž prostota a čirost víry a obětavá oddanost byly hluboce fascinující a dojemné. Upřímně, kdybych chtěl zachytit vrchol charakteru a toho, co znamená Amerika, vyfotil bych si Wimbricka a Josepha s jejich rodinami.

Teď však stojí před soudem, obžalovaní z trestného činu, a to proto, že vyučovali své děti u sebe doma. Důkazy hovořily jasně, stejně jako ten společenský školní inspektor. Děti bratří Padgettů byly oproti svým vrstevníkům v místních státních školách o několik let napřed. Na konci svého svědectví jsem státnímu zástupci řekl, že mě velmi zarmucuje vidět muže takového kalibru, jak stojí před soudem jako obžalovaní, zatímco po ulicích chodí gangsteři, které soudy propouští kvůli formalitám. Potěšilo mě, když se mnou soudce souhlasil a řekl „Něco napíšu a přednesu to později, ale tady a teď musím říct, že tento proces je ostuda.“ Pak se otočil na státního zástupce a řekl „Moc dobře jste věděl, co děláte, když jste muže takovýchto kvalit přivedl před soud jako zločince. To je něco, co rozhodně nebudu řešit s úsměvem!“

Jak už jsem řekl, zbožnost v římském světě znamenala podřizovat se autoritě státu. A křesťané zcela zjevně postrádali tento druh zbožnosti, a to i přesto, že byli vůči zákonům poslušnější než většina ostatních.

Klement Alexandrijský se ve svých spisech snaží vysvětlit, že právě a jedině křesťan, který čelí těmto obviněním – která se běžně objevovala generaci za generací – je skutečně zbožný, jelikož veškerá autorita pochází od Boha. Jeho vlastními slovy: „Skutečná zbožnost spočívá ve správném vztahu vůči všemohoucímu Bohu.“

A co druhé obvinění, obvinění z ateismu? Klement Alexandrijský ve svém díle *Strómata* prohlašuje: „Jak by mohl být ateistou ten, kdo je přesvědčený, že Bůh je všemohoucí, ten, kdo se naučil božská tajemství od Jeho jediného Syna? Ateistou je ten, kdo si myslí, že Bůh neexistuje. A ten, kdo se děsí démonů a zbožšťuje věci ze dřeva a kamene, ten, kdo svazuje ducha a rozumného člověka, je nanejvýš pověřivý.“

Klement Alexandrijský redefinoval ateismus ve světle biblické víry. A abychom jeho tvrzení pochopili, musíme se na něj dívat tak, jako ho viděli Římané. Tento náhled nám dále potvrzuje dochovaný záznam o výslechu skupiny křesťanů. Jeden z nich, Dionysius, tento výslech zaznamenal ve svém dopisu Hermammonovi. Píše:

Mezi obžalovanými byli Dionysius, Faustus, Maximus, Marcellus a Chiremóna. Římský úředník Amelianus jim řekl „Už jsem s vámi hovořil o shovívavosti, kterou vám naši vládci projevili. Dali vám přece příležitost, abyste se zachránili – abyste se přiklonili k tomu, co je podle přirozenosti, a uctívali bohy, kteří zachovávají jejich říši, a zapomněli na ty, kteří jsou proti přirozenosti. Co k tomu

tedy řeknete? Jistě jim přece nebudete nevděční za jejich dobrosrdečnost a obrátíte se na lepší cestu.“

Dionysius odpověděl: „Ne všichni lidé uctívají všechny bohy. Každý uctívá jen ty, se kterými souhlasí. A my proto ctíme a uctíváme jediného Boha, Stvořitele všeho, který svěřil říši požehnanému Augustu Valeriánovi a po něm Gallianovi, a proto se k Němu neustále za jejich říši modlíme, aby ji zachoval neotřesenou.“

Amelianus byl připravený udělit jim milost, jen kdyby se vzdali svého druhu ateistického uvažování a uctívali bohy Říma. Co byli zač bohové Říma? Všichni byli zbožštěnými lidmi. Každý císař se stal bohem skrze to, že ho za něj vyhlásil senát při jeho smrti, někdy dokonce i před ní. Například z řecké historie víme, že řada měst si nárokovala vztah k Diovi: jedno jako jeho rodiště, druhé jako místo jeho hrobky, další tvrdilo, že v něm prý nějakou dobu vládl. Proto se někteří občané mohli vychloubat „Zeus tady při té a té příležitosti přespával.“ Všichni řečí a římsí bohové byli zbožštěnými lidmi, a proto byli součástí řádu přírody. Božství bylo implicitní a neodmyslitelnou součástí veškeré přírody, a právě to bylo těžištěm celého společenského řádu a jeho autorit a vládců.

Filozofie tohoto druhu je dnes stále velmi běžná. Německý filozof Hegel, který je otcem prakticky všech politických filozofií moderní doby – marxismu, fašismu, národního socialismu, „demokracie“ – zastával názor, že stát je Bohem krácejícím po zemi, že skrze sociální řád se projevuje božská podstata přirozeného uspořádání světa. Důsledkem je, že neexistuje žádný Bůh, který by přesahoval stát či byl nad ním. Hegelova filozofie vedla k pozitivismu v oblasti zákona, tedy ke stanovisku, že zákonem je to, co za zákon prohlásí stát.

Nejedná se o nic jiného než o vzkříšení starověkého pohanství řecko-římského světa. Když se tato víra začala vracet a ožívat, lidé se ohlédli zpět na staletí křesťanství a nazvali je „středověkem“. Původně dokonce nazvali období mezi pádem Říma a renesancí „dobou temna“. Když se však začali rozhlížet po Evropě a viděli monumenty té doby, zjistili, že je dost těžké o těch staletích hovořit jako o „temných“. Proto začali krůček po krůčku zkracovat období, pro které používali označení „Doba temna“, až se dostali do dnešní situace, kdy tento termín už žádný renomovaný historik nepoužije. Místo toho používají výraz středověk, tedy „prostřední doba“: doba, kdy se lidstvo odchýlilo od souvislého scénáře historie, kdy načas podleгло bludu křesťanství a zbloudilo od klasického humanismu. Pak však přišla renesance, civilizace ožila a lidstvo bylo opět na pochodu! Právě to je sekulární perspektiva – stát jako Bůh krácející po zemi.

Pojďme se teď vrátit k Dionysiově záznamu o Amelianově výslechu. Prefekt Amelianus jim řekl „Ale kdo vám zakazuje Ho uctívat, jestliže je skutečně Bůh, společně s těmi, kdo jsou bohové od přírody? Bylo vám přece nařizeno ctít bohy; bohy, které všichni znají.“ Dionysius odpověděl „Nikoho jiného neuctíváme a uctívat nebudeme.“ Amelianus tedy řekl „Vidím, že jste nerozumní a nevděční za laskavost našich vládařů, a proto máte zakázáno zůstat v tomto městě. Budete posláni na místo zvané Cefro. Právě to místo jsem pro vás zvolil na příkaz našich vládců (tou dobou vládl císař společně se svým pobočníkem). A za žádných okolností vám ani nikomu jinému není dovoleno se scházet či vstupovat do takzvaných hřbitovů. Ale jestli někdo bude viděn mimo místo, které jsem vám přikázal, nebo bude přistižen v jakémkoliv shromáždění, uvalí tím na sebe zkázu. Nevyhne se patřičnému trestu. A teď tedy jděte, kam jsem vám přikázal.“ „Hřbitovy“ jsou označením pro katakomby.

Kromě jiného zde vidíme totalitní mentalitu. Amelianus se domníval, že když těmto věřícím dával šanci se podvolit, byl tím k nim nanejvýš milostivý a velkorysý. Moderní stát se ke křesťanům, kteří ho odmítají poslouchat, chová úplně stejně. Domnívá se, že tím, že jim dává šanci se podvolit, je k nim milostivý. Pro Ameliana byl ateismus, jak on sám jasně řekl, nevíra v přirozená božstva – v síly přírody, které se zjevovaly ve formě státu. Právě v tom ležela podstata celé věci.

Řím velmi hluboce věřil ve filozofii sociálního řádu. Řím se těšil z řádu. Aby tento řád byl možný, Řím v celé říši vystavěl nanejvýš pozoruhodnou síť silnic, která umožňovala, aby říši

spojoval říšský zákon. Řím budoval proslulé akvadukty, a to proto, aby za všech okolností udržel stálý řád. Napříč říší měl rozmístěné legie a celou síť úředníků, a to opět proto, aby prosadil a udržel řád. Přesvědčením Říma bylo že řád a morálka jsou nemožné bez – dnešními slovy – policisty na každém rohu. Řím věřil, že kdyby stáhl své legie, tedy donucovací moc státu, výsledkem by byla naprostá anarchie.

S tím v určitém smyslu můžeme souhlasit. Pavel říká, že civilní autority mají být postrachem zločinců. Avšak Řím věřil, že tyto autority jsou bohové krácející po zemi. Proto musejí mít naprostou autoritu, zatímco Říše musí být deštníkem, který zastřešuje veškerou existenci. Všechny věci musí být plně podřízené státu. Tento náhled diametrálně odporuje biblické skutečnosti, že všechny věci jsou podřízené Bohu, že to, co řídí jednotlivce, církev, školství, rodinu, zaměstnání, společnost jako takovou a, jako jednu z mnoha forem vlády, i civilní vládu, není říšský zákon, ale Boží zákon vyjádřený Božím Slovem.

Tento koncept již dávno vyhlásil papež Gelasius II ve svém učení, které se později stalo velmi populárním – koncept dvou mečů, dvou velkých autorit, skrze které měl Bůh panovat. Není pochyb o tom, že Církev velmi brzy vzala tento příkaz velmi vážně. Pamatujme na to, že jednu z nejdůležitějších pasáží Pásma vidíme v 1. Korintským 6:1-2, kde Pavel říká:

Proč se někdo z vás odvažuje, když má nějakou věc proti druhému, soudit se před nevěřícími místo před svatými? Nevíte, že svatí mají soudit svět? A soudíte-li svět, nejste hodni soudit maličkosti?

Slovo „soudit“ odkazuje na starozákonní knihu Soudců; znamená tedy „řídít, spravovat“. Svatí mají spravovat svět – a musí v tom začít tím, že budou spravovat sféry, které jim náleží.

Církev si velmi brzy ustanovila samosprávné vedení, které rozsuzovalo všechny spory mezi jejími členy. Netrvalo dlouho a k těmto soudům přicházeli i pohané. Když pak Řím padl kvůli své zkorumpovanosti, praktické vedení a řízení spadalo pod křesťanské soudy. Faktická správa Evropy se děla skrze církevní soudy, po tři století téměř zcela, po šest století do velké míry. A, já bych dodal, byla to ta nejlepší správa, jakou kdy Evropa měla. Církev se nesnažila stát nahradit. Místo toho se snažila na ruinách Říma vytvořit civilní správu, která by sloužila ve své ustanovené sféře. Církev sama však převzala velkou část této správy – měla soudy, které se zabývaly otázkami církve, rodiny, zločinu a tak dále.

Ve Spojených státech dnes vidíme návrat tohoto konceptu, a to především, ač ne zcela, pod patronátem právních společností. Celá řada komunit si zřizuje arbitrážní rady. Křesťané, kteří přicházejí k těmto soudům, musí souhlasit, že se ve svém sporu podřídí dané rozhodující radě, a obě strany podepíší závazný kontrakt, že se podřídí konečným výsledkům. Tyto soudy v jednom středně velkém městě na západě USA jen v minulém roce rozhodovaly o sporech, ve kterých se celkem jednalo asi o 26 milionů dolarů, a to vše bez problémů. Svatí začínají znovu soudit a spravovat svět.

Řím se chápal jako jakýsi „deštník“, pod jehož zastřešením se musely dít všechny věci, a to včetně církve. Církev řekla: „Nesnažíme se osobovat si moc, která oprávněně patří císaři, nebo se jí neprávem ujímat. Modlíme se za císaře.“ Řím se domníval, že něco takového je nemožné. „Tito lidé,“ říkal si římský stát, „hovoří o vládnoucí, správní moci, která přichází od neviditelného Boha a neviditelně působí v jednotlivcích. Žádají nás, ať je v jejich sborech a školách necháme na pokoji.“ Je třeba si uvědomit, že raná církev následovala příklad synagog, a tak fungovala jako škola. Zároveň byla i knihovnou. Důležitou skutečností je i to, že první stavěné sbory nebyly jednoduché stavby, protože byly paláci Krále Krista! (Což by v některých dnešních církevních kruzích jistě vzbudilo nesouhlas.) Svatyně byla postavena tak, aby připomínala trůnní sál. Když se v té době četla Písma, každý člen církve se postavil, protože hovořil Král. Křesťané věřili, že v jejich životech vládne Bůh svým Svatým Duchem, a že tato Boží vláda jim stanoví standard nadřazený římskému říšskému zákonu; standard, podle kterého spravovali své sbory a školy: Slovo Boží, které nazývali „kánon“ neboli „pravidlo“.

Římský stát se domníval, že bez dohledu legií a římských autorit, které by udržovaly řád a kontrolu, není možná žádná morálka. A s tímto přesvědčením se Řím začal rozpadat. Ruku v ruce s

pronásledováním křesťanů se římské církve stávaly dominantním faktorem římského světa. Řím se začal bát svých lidí, a aby je udržel pod kontrolou, dával jim věci zadarmo. Rozdávání chleba a církve byly to jediné, co dokázalo masu udržet na uzdě, aby se nezbouřily. Asi v roce 275 n.l. byla situace taková, že všichni, kdo požádali o státní podporu, ji dostali, ale, aby stát odstranil trauma toho, že bylo o podporu třeba žádat, císař ustanovil, že všichni potomci těch, kdo dostávali státní podporu, na ni mají dědičné právo. Další rok už jim však nemohl dát nic víc, a tak ho zabil!

Moderní stát jde stejnou cestou. Lidem, které nedokáže ovládat svými zákony, nabízí více a více věcí zadarmo. Nedokáže z nich udělat zbožné občany poslušné zákonům. A přesto se obrací na křesťany a říká: „Děláte problémy. Ničíte náš zákon a pořádek. Vaše školy a sbory jsou útokem proti nám a urážejí nás. A my se přitom jen snažíme vytvořit stabilní společnost, kulturu, která má společný morální standard.“

Řím křesťanům říkal: „Vy jste ateisté, protože představa jakéhokoliv Boha, který je nad státem a přesahuje ho, jakéhokoliv Boha, který je nad přírodou a přesahuje ji, je mýtus.“ Není právě tohle postoj světa, se kterým se dnes setkáváme?

Autorita státu byla považována za nejvyšší přírodní řád. Ačkoliv nemůžeme s jistotou mluvit o Krescensi, se kterým měl spor Justin Mučedník, víme, že většina pohanských filozofů četla Bibli s bázní a údivem. Jedinou morální silou, která pro ně byla udržitelná a obhajitelná, byl strach ze státu. Žádná vzdálená, „nepřirozená“ (z jejich perspektivy, z naší „nadpřirozená“) moc, jako je Trojjediný Bůh, nemohla člověka zdržovat či omezovat. Popírat moc přirozeného řádu v podobě státu a jeho morálního, právního a vládního řádu, byl ateismus. Co jiného by mohlo člověka donutit, aby se choval přijatelně?

Téma ateismu rané církve pokládá otázku, která je, jak se domnívám, velmi důležitá, a zdůrazňuje pro naše uvažování centralitu učení o Duchu Svatém. V Chalcedonu³ věříme, že první velká pravda, kterou nám Písmo říká o Duchu Svatém po Jeho účasti na díle stvoření je, že je Duch moudrosti a porozumění. Apoštol Jakub nám také říká, že existuje jedna věc, kterou můžeme bez pochyb mít, pokud o ni Boha žádáme. Všechny ostatní Boží dary a dary Ducha jsou podmíněné, ale je jeden dar, který můžeme mít všichni, pokud o něj požádáme. Když se dnes podíváme na svět okolo nás, a obzvláště na církev, je zjevné, že o tento dar prosí jen velmi málo lidí. Tím darem je moudrost. „Nedostává-li se někomu z vás moudrosti, ať ji žádá od Boha, a bude mu dána.“

Je důležité, abychom si uvědomili centralitu této nauky, jelikož nám říká, že v tomto světě působí síla, která je ve skutečnosti konající Osobou, která zajišťuje více řádu, než kdy bude stát schopen; a tato osoba je Tím, kdo jako jedna z osob Trojice, ustanovil existenci státu. Když se stát distancuje od Trojjediného Boha, podepisuje si tím vlastní rozsudek smrti. Jak Trojice jako prastará Moudrost řekla: „Ale kdo proti Mně hřeší, činí násilí své duši, všichni, kdo Mě nenávidí, milují smrt.“

Láska ke smrti je ve světě velmi běžná. Celý svět je dnes ve smrtelných křečích humanistického etatismu.⁴ Jedinou otázkou je: „Budeme součástí této strašlivé sebevraždy?“ Boží Slovo říká: „Vyjděte z jejich středu a oddělte se.“ Naše sbory, školy, rodiny, povolání a poslání musí pevně stát na Božím svrchovaném Slově, a tam, kde je to nutné, se podřizovat lidským autoritám. Avšak tam, kde musíme „poslouchat Boha spíše než lidi“, se musíme podříditi Bohu a jedině Bohu. Uvědomujeme si, že jediná skutečná síla společnosti, její jediný zdroj morálního řádu, nevychází ze státu. Stát nedokáže poskytnout morální řád. Takovýto řád nám může dát jedině Bůh, a to jedině skrze Jeho věrnou církev, Jeho Ducha a Jeho Slovo.

A právě tento řád je tím, co svět dnes zoufale potřebuje. Krize společenského řádu nabyla obrovských rozměrů. Děsí a zamořuje Sovětský svaz. Sověti mají stále větší a větší problémy zvládat vlastní mládež. Syn mého přítele se vypravil na cestu po Evropě – jen on a jeho Volkswagen – a navštívil i Sovětský svaz. Velmi rychle zjistil, že ho pohltila a přijala komunita moskevské zlaté

3 Pozn. př.: Chalcedon Foundation (chalcedon.edu), organizace, kterou Rousas John Rushdoony založil v roce 1965, ve které spolupracovali Gary North, Greg Bahnsen, David Chilton, Gary DeMar, Kenneth Gentry, Mark Rushdoony, Martin Selbrede a další. Viz také „Služba Chalcedon Foundation“ na konci knihy.

4 Pozn. př.: Etatismus je názor, který zdůrazňuje roli státu při řešení společenských a hospodářských problémů, a proto často chce v důsledku neomezeně rozšiřovat jeho působnost a pravomoc.

mládeže – a také zjistil, že její prostředí bylo velmi podobné světu nočních klubů tady: vášnivá oddanost rock and rollu, záplatované a vybledlé džíny jako definitivní symbol společenského postavení, nezájem o cokoliv kromě vlastního potěšení.

Produktivita v Sovětském svazu rok za rokem padá. A produktivita padá i v západním světě. Muži méně a méně fungují v oblastech produkce, budování a rozvoje, a více a více v oblastech spotřeby, užívání si a ústupu ze světa práce a zodpovědnosti. Skutečně žijeme v kritické době, kdy svět okolo nás kolabuje, a to, co je třeba, je to, co Řím nazýval „ateismem“ rané církve: uznání, že Pánem je jedině Bůh sám, že On sám je naším svrchovaným vládcem a že „Pokud dům nebuduje Hospodin, marně se namáhají stavitelé.“

Kapitola II

Ztráta spravedlnosti

V roce 1971 napsal evropský vědec Roberto Vacca knihu s názvem *Přicházející temný věk* (*The Coming Dark Age*). Psal z hlediska vědy a technologie, a předpovídal rozklad městského života. Rekl, že kvůli rostoucí negramotnosti, zdanění, které ničí schopnost systémů obnovovat se, a mnoha dalším věcem se hlavní systémy západního světa – doprava, odvoz odpadu, telefony, elektřina a pošta – rozloží a rozpadnou. Domníval se, že mezi lety 1985 a 1994 dojde v těchto oblastech technologií, které udržují civilizaci v chodu, k výrazným kolapsům. Jeho předpovědi se úmyslně vyhýbaly možnosti války, která by tento kolaps samozřejmě urychlila.

Vaccův názor, že čelíme příchodu Temného věku, opakovala celá řada dalších učenců. Všichni měli společný předpoklad: „Temný věk“ leží před námi. Skutečností však je, že právě teď žijeme v nejtemnějším „Temném věku“ světa.

S výrazem „Temný věk“ původně přišli křesťanští autoři v rané Církvi. Temný věk pro ně byla jakákoliv část historie či světa, která byla mimo Krista. Temný věk je tedy venku na ulicích Sydney, Los Angeles, Chicaga, San Franciska, Londýna, Berlína, Paříže a celého zbytku světa. Také anglický učenec Gil Elliot nám ve své *Knize mrtvých dvacátého století* (*The Twentieth Century Book of the Dead*) předkládá fascinující informace. Elliot ukazuje, že v žádném jiném historickém období a žádném jiném století nebylo zabito větší procento lidí ve válkách, revolucích, člověkem způsobených hladomorech, pracovních táborech atd. než ve dvacátém století. V tomto století zemřelo větší procento lidí než v jakémkoliv jiném období lidské historie. Skutečně žijeme v „Temném věku“.

Údaje v Elliotově knize končily na začátku šedesátých let. Od té doby jsme slyšeli o obrovském množství lidí, kteří zemřeli v důsledku Čínské revoluce. Dozvěděli jsme se, že v Africe probíhalo a probíhá systematické masakrování křesťanů po stovkách tisíc a že Rudí Khmerové systematicky zmasakrovali padesát procent kambodžské populace. Mluvil jsem se dvěma lidmi, kteří tato jatka přežili, a kategorie, podle kterých se určovalo, kdo bude zabit, byly tyto: kdokoliv, kdo někdy žil ve městě a znal městský život; kdokoliv, kdo měl nějaké vzdělání a dokázal číst nebo psát (a tedy měl myšlenky a ideály, které marxističtí pohlaváři nemohli rychle vykořenit a vymýtit); kdokoliv, kdo někdy cestoval za hranice; kdokoliv, kdo pracoval pro starou vládu nebo měl příbuzného, který pro ni pracoval; a nakonec – především kdokoliv a každý, kdo byl křesťan. Polovina populace Kambodži zemřela.

Temný věk je všude okolo nás. A přece, když Elliot na začátku šedesátých let zpracovával data, musel potlačovat otázku, která se mu drala od mysli. Jako dobrý liberál se stavěl proti představě, že s celou věcí jakkoliv souvisí hřích, nebo že by bylo možné pohlížet na člověka jako na padlého. V důsledku tedy však neměl žádný způsob, jak posoudit či zdůvodnit to, co se stalo.

To, co Elliot svými statistikami ukázal, by nás vzhledem k historii západního uvažování, které přišlo s osvícenstvím a obzvláště pak s Velkou francouzskou revolucí, nemělo překvapovat. Max Stierner na začátku devatenáctého století ve své knize *Jediný a jeho vlastnictví* (*The Ego and his Own*) volal po militantním anarchismu, apeloval na své spoluateisty a obviňoval je z toho, že

jsou tajnými křesťany. Řekl: „Kdo z vás má odvahu spát se svou dcerou, sestrou nebo matkou? Dokud to neuděláte, jste tajní křesťané.“ Stirnerovy spisy znovu získaly pozornost na začátku šedesátých let a měly velký vliv na celosvětové studentské hnutí. Dalším, kdo volal lidstvo, ať žije „za hranicemi kategorií dobra a zla“, byl Nietzsche.

Princetonský filozof Walter Kauffmann, který nedávno předčasně zemřel, v roce 1973 vydal svou knihu *Bez viny a spravedlnosti* (*Without Guilt and Justice*). Kauffmannovou tezí bylo: vina je náboženský koncept, který odkazuje na Boha Písma. A tak to, podle něj, nesmí být. Zároveň podle něj také musíme opustit jakýkoliv koncept spravedlnosti nebo nespravedlnosti, čili vůle nadpřirozeného Boha – protože přece víme, že něco takového je nesmysl. A proto, podle Kauffmanna, musíme reorganizovat společnost mimo a za koncepty dobra a zla, mimo a za vinu a nevinu, mimo a za spravedlnost a nespravedlnost.

Faktem, který si zaslouží pozornost, je, že tento filozof, hegelian až do morku kostí, na poslední stránce své studie cituje Písmo. Cituje Genesis 3:1-5, tedy Pokušitelovy snahy, když útočil na Evu:

Budete jako bůh, každý člověk je svým vlastním bohem; zná a určuje si sám pro sebe, co je dobro a zlo.

Uzavírá, že svět tehdy ještě nebyl připraven pro toto evangelium.

Dnes čelíme následkům řady generací, které takto uvažovaly. Díváme se na Paula Hoffmana, amerického spisovatele, který v roce 1974 vydal svou knihu o životě prominentního amerického trestního právníka a nazval ji *Co je sakra spravedlnost?* (*What the Hell Is Justice?*) – a tato otázka je citátem tohoto trestního právníka. A tuto otázku si pokládá i naše kultura. Výsledkem je všudypřítomné povědomí ztráty spravedlnosti.

A nám nezbyvá, než s Kauffmannem souhlasit. Vina a nevinu, spravedlnost a nespravedlnost, vycházejí z toho, kým je Bůh Písma. Když odstraníte víru v tohoto Boha, když se stanete systematickým humanistou, nezbude vám, než opustit jakoukoliv představu spravedlnosti nebo nespravedlnosti. Bůh je jediný zdroj skutečné spravedlnosti. Rozklad spravedlnosti tedy znamená rozklad pravého náboženství. Pokud není spravedlnost pevně zakotvená v Božím charakteru a bytí, pak je přinejlepším okrajovým, nedůležitým a zbytečným konceptem: spravedlnost se tak stává něčím ideálem, něčí představou, ale není povahou a podstatou reality. Spravedlnost je skutečně důležitá jen pro ty, kdo věří, že vyjadřuje samotný Boží charakter.

Na začátku šedesátých let jsem navštěvoval Nadaci Williama Volkera. Nežil jsem tehdy daleko od Stanfordské univerzity a velkou část svého výzkumu jsem dělal v její knihovně. Při jedné příležitosti jsem se tehdy setkal s prominentním, klasickým americkým ekonomem, který byl velmi konzervativní. Ačkoliv nebyl křesťan, byly mu velmi blízké staré liberální standardy: věřil ve svobodu, ve spravedlnost a tak dále. Do své smrti se nebyl schopný přenést přes svůj úděs, když mluvil ke studentům na Stanfordu a oni odmítli koncept svobody jako neplatný. Nezajímal je. „Kdybyste hovořil o spravedlnosti,“ řekl jsem mu, „jejich reakce by byla stejná.“ To, co je zajímalo byla revoluce, která by jim něco vynesla, a proto otevřeně odmítali koncept svobody. A podobně by odmítli i spravedlnost, protože spravedlnost je neoddelitelně spojená s duchovní rovinou.

Popírat spravedlnost znamená popírat Boha. Kromě toho, faktem je, že nám uniká význam a podstata spravedlnosti v tom, jak se týká Boha a nás. Anglický teolog a starozákonní učenec Girdlestone před sto lety poukázal na smutnou skutečnost, že angličtina má dvě slova, která obě znamenají to samé – spravedlnost. Jedno z nich si přisvojily církve, zatímco druhé stát, a v důsledku tedy začala znamenat něco jiného. Tato slova jsou „righteousness“ a „justice“⁵ – jejich význam je však stejný. Když Písmo hovoří o Boží spravedlnosti ve smyslu ctnosti, hovoří tím o Boží soudcovské spravedlnosti. Když nám Písmo říká, že jsme stvořeni k Božím obrazu – což znamená poznání, spravedlnost, svatost a nadvládu – říká tím, že jsme stvořeni, abychom odráželi Boží

5 Pozn. př.: První slovo má zažitý význam spravedlivého, ctnostného života, zatímco zažitý význam druhého je spravedlnost ve smyslu práva (především, avšak nejen) v kontextu soudnictví.

spravedlnost. Písmo nám dále říká, že Kristus v nás obnovuje tento padlý obraz, že nás obnovuje k našemu Mandátu stvoření, kterým je uplatňovat nadvládu nad zemí, podmaňovat ji a panovat nad ní⁶ na základě a v rámci Božího obrazu v nás, tedy spravedlnosti (ve smyslu ctností i práva), poznání a svatosti.

Proto je pro nás spravedlnost ústředním tématem a zájmem. Spravedlnost zjevuje Boží charakter. Když tedy ztratíme ze zřetele skutečnost, že právo a spravedlnost jsou pro křesťany naprosto klíčové, kapitulujeme a odevzdáváme tak svět nepříteli. A příliš mnoho lidí v našich sborech se stává antinomiány⁷ nebo se staví proti zákonu, a tak v důsledku zapírají Boha, jelikož Bůh je Pánem nad všemi věcmi, a to včetně státu. Stát má stejnou povinnost zjevovat Boží spravedlnost jako Církev – a jako vy a já. Proto musí v každé oblasti být naším kánonem standard Boží spravedlnosti ve všech jejích významech – Boží zákon. Jak říká Izajáš 8:20:

K zákonu a ke svědectví: nebudou-li mluvit podle tohoto slova, není v nich světlo.⁸

Před několika lety na mě při čtení jedné knihy, která jinak byla poměrně bezcenná, udělalo velký dojem, když autor zmínil skutečnost, že pokud jde o důležité otázky, moderní člověk prožívá „kompulzivní chlad“. Snadno se nadchne pro rock and roll a celou řadu trivialit, ale když jde o základy naší civilizace a základy víry, dostaví se „kompulzivní chlad“. Jde o aspekt všeobecného cynismu, preferování věcí, kterými člověk může pohrdat a dívat se na ně svrchu. Smutnou skutečností je, že Církev má stejný „kompulzivní chlad“ vůči Božím věcem. Postrádá zápal pro Boží spravedlnost. Nemá zájem o Boží zákon. Selhává a nepožaduje, aby stát plnil svou službu⁹ a prosazoval spravedlnost.

Chci zdůraznit, že stát je jedním ze služebníků spravedlnosti; není však služebníkem jediným. Každá oblast života a uvažování musí zjevovat Boží spravedlnost. Správa a vláda není něčím, co by se týkalo pouze státu. Prvním krokem je sebeovládání či sebespráva křesťana. Dalšími jsou samospráva na úrovni rodiny, Církve, školy, povolání, poslání a společnosti jako takové. To vše nás řídí ve všech oblastech našeho života. A ve všech z nich máme povinnost jasně zjevovat Boží spravedlnost a právo. Pokud právo omezíme na něco, co se týká jen státu, znamená to, že z našich životů odešlo. Právo a spravedlnost však musí být náplní života všech lidí a celé společnosti; a to začíná u nás, u našich vlastních životů, u našeho chování ve všech jednotlivých oblastech našeho života.

Mimochodem, desátky jsou součástí této spravedlnosti. Znamenají, že dáváme Bohu Jeho daň. Lidé se dnes však nijak netrápí tím, že okrádají Boha. Ani je často nijak zvlášť netrápí zabíjení nenarozených dětí, schvalování a podpora homosexuality a další věci. Mělo by nás pak překvapovat, že tato doba útočí na Církev a církevní služby, jako jsou třeba křesťanské školy? Navíc vidíme, že i samotný koncept spravedlnosti čelí masivnímu útoku. Moderní právnické školy se už dlouho pokoušejí oddělit spravedlnost od morálky.

John W. Burgess, velmi prominentní americký politický konzervativce, odborník na právo a profesor politických věd na Columbia University v New Yorku, ve dvacátých letech napsal knihu s názvem *Posvátnost zákona (The Sanctity of Law)*. Celou knihu se věnoval dvěma věcem. Za prvé

6 Pozn. př.: Viz Gen 1:28; 9:1 atd.

7 Pozn. př.: „Antinomiánství (z řeckého *anti*, „proti“, *nomos*, „zákon“) je učení, které tvrdí, že křesťané jsou milostí osvobozeni od povinnosti řídit se Mojžíšovým zákonem. Antinomiáni často odmítají samotný koncept poslušnosti jako zákonický: život dobrých skutků podle nich vychází jedine z vnitřního díla Ducha Svatého.“ Zdroj: Encyclopædia Britannica. Antinomiánství jasně protirečí pasážím jako Mt 5:17-19; Ř 3:31; Ř 8:7-8; 1. Kor 9:8-9; Ef 6:1-2; 1. Tim 5:18-20 a mnohým dalším. Viz také Greg Bahnsen, *By This Standard: The Authority of God's Law Today* (Tyler, Texas: Institute for Christian Economics, 1985; v češtině: *Podle tohoto standardu: Autorita Božího zákona v dnešní době*; Antiteze, 2017).

8 Pozn. př.: Překlad podle autorem používaného překladu KJV (tento překlad používají i verze jako NIV, NKJV, WBT)

9 Pozn. př.: Odkaz na Římanům 13:3-6, kde apoštol Pavel říká, že stát má plnit úlohu Božího služebníka (doslova diákona) a prosazovat Boží spravedlnost.

odděloval zákon od Boha a od morálky a tvrdil, že zákon vyjadřuje vůli státu; a za druhé trval na tom, že zákon je posvátný, protože to, co si stát přeje, je ze své podstaty „svaté“. Když se na naši právní tradici podíváme ve světle tohoto faktu, nemělo by nás překvapovat, že dnes čelíme takovým problémům, jakým čelíme.

Stát může vykonávat a uplatňovat spravedlnost a právo jen tehdy, když se sám podřizuje Bohu, a, především, když se Bohu podřizují lidé. Stát, který popírá Boha, popírá spravedlnost a právo. Moderní stát chápe sám sebe jako zákonodárce. Ustanovování zákonů je však božským atributem. Ten, kdo udává zákony jakéhokoliv systému, je bohem tohoto systému. Když se podíváme na anglickou tradici, americké kolonie a po nich i státy vůbec nehovořily o tom, že by měly legislaturu. Použití tohoto výrazu je relativně nové. Místo toho se scházely správní orgány jako Dům měšťanů, Valné shromáždění a podobně. Jejich úkolem nebylo psát zákony, ale pomáhat prosadit [tehdy ještě křesťanskou] vůli lidu v jednání státních úředníků, a tak v komunitě prosazovat právo a spravedlnost.

Nyní však tyto orgány mají zákonodárnou autoritu. Píší více zákonů, než kdo z nás může kdy přečíst. Každé sezení legislatur, Kongresu a byrokratických agentur každý rok prosadí dost zákonů na to, aby to stačilo na naplnění stodoly. Neustále čelíme obrovské masě fiatových, svévolných zákonů.

Slovo „fiat“ najdeme v latinském překladu první kapitoly Genesis: „Fiat lux“ – „Budiž světlo!“ „Fiat“ je označení pro stvořitelství, kdy pouhé slovo přinese něco do existence. Výsledkem je, že prakticky každý moderní stát má dnes fiatovou měnu – papírové peníze. Jak řekl Von Mises,¹⁰ je pozoruhodné, že každá vláda na světě dokáže vzít perfektně dobrý papír a udělat z něj bezcenné peníze. V naší době bují fiatové, svévolné zákony – zákony, které nijak nesouvisí s Boží spravedlností.

Například v roce 1930 bylo ve Spojených státech ilegální jít po ulici a mít v ruce láhev vína; nést zlatou cihlu však ilegální nebylo. O pět let později bylo víno legální a zlato ilegální. Ani jeden z těchto zákonů neměl nic společného se spravedlností. Představovaly svévolný fiat státu. Více a více vidíme, že svévole a libovůle státu se stává zákonem – a výsledkem je, že zákon všude okolo nás selhává a kolabuje.

Tento „virus“ má své kořeny ve starověkém Řecku. Řecká filozofie tvrdila, že existuje nezávislá dimenze hodnot, dimenze forem, konceptů a čirého rozumu. Tvrdila, že skupina elit – filozofové-králové – se může stát inkarnací tohoto rozumu, že i další tyto univerzální koncepty se inkarnují do filozofů-králů, a ti právě proto vládou s dokonalou spravedlností. A virus této víry infikoval celý Západ. Francouzská revoluce byla pokusem ho potvrdit a ustanovit na něm vládu. Jeden z našich pracovníků, Otto Scott, napsal knihu o Robespierrovi, která se jmenuje *Robespierre, hlas ctnosti* (*Robespierre, the Voice of Virtue*). Právě tak se Robespierre viděl – chápal se jako hlas rozumu a ctnosti – a stejně je na tom diktatura v Sovětském svazu, která věří ve svou vlastní neomylnost. Je neomylná, protože je ztělesněním hlasu rozumu, je inkarnovaným božstvem všeho bytí.

Nezávislý rozum si tedy dokáže takto přetvořit svět ke svému vlastnímu obrazu, a všichni, kdo se mu staví na odpor, odporují hlasu rozumu. Výsledkem jsou kontrola vzdělávání, terorismus, snahy o zničení rodiny a církve, biologické inženýrství a tak dále. Cílem je předělat člověka k obrazu elitních plánovačů, a výsledkem je masivní nespravedlnost a bezpráví. Tak, jako pro nás je zdrojem všeho smyslu Trojjediný Bůh, pro tyto lidi je to stát. A stát je tím, kdo vše definuje a redefinuje. Možná, že v Austrálii a na Novém Zélandu to není tak špatné jako ve Spojených státech, kde se vám lidé z finančního úřadu mohou podívat do tváře a říct vám, že text znamená přesný opak, než jaký je jasný smysl jeho slov. Text znamená to, co oni *řeknou*, že znamená! Oni sami definují jazyk, a když ho pak následně libovolně redefinují, jeho význam se tím mění. Dalším zajímavým faktem je, že když vám stanoví daň, která se jim zdá vhodná, řeknou vám – nárokující si Boží slova – že máte třicet nebo šedesát „dní milosti“, abyste zaplatili. Moderní stát si libovolně definuje a mění význam všech věcí.

10 Pozn. př.: Ludwig von Mises (1881-1973), asi nejznámější představitel rakouské ekonomické školy, důležitá postava klasického liberalismu.

Nedávno jsem hovořil s mým drahým přítelem Billem Richardsonem, který je kalifornským státním senátorem. Trochu podrážděně mi líčil, s čím se ve státním senátu setkává. Řekl: „Víš, věřím, že nakonec vyřeší všechny zločiny tím, že je prostě redefinují. Nedivil bych se, kdyby někdy vyřešili problematiku znásilnění tím, že ho redefinují jako jednostranný sex...“

Kromě toho, jestliže nezačneme s Boží spravedlností a Boží definicí práva, pak musíme začít s domnělou spravedlností a právem státu. Není možné se odvolat na žádnou vyšší autoritu, než je stát; to, co stát ustanoví jako zákon, je správné.

V roce 1975 několik odpůrců potratů, aktivistů za život, zahnilo do rohu Johna Tunneyho, tehdejšího senátora z Jižní Kalifornie, a zatlačili na něj ohledně morálnosti potratů. On je bránil jako morální. Zeptali se ho tedy „Na jakém základě jsou morální?“ „Na základě toho, že jsou legální.“ „Dobrá,“ zeptali se ho, „pokud zítra většina Američanů odhlasuje zákon, který zlegalizuje krádež, bude pak krádež morální?“ A on řekl: „Ano – protože pak bude legální!“

Humanistické uvažování po celém světě se ubírá právě tímto směrem – vůle státu je něčím absolutním, něčím, nad co se nelze odvolat. Pokud popřeme, že by základem pro celý lidský život byla Boží spravedlnost, odepíráme člověku tuto možnost odvolat se kamkoliv výš. Říkáme tím, že neexistuje žádný Nejvyšší soud všemohoucího Boha, ke kterému by se lidé mohli odvolat.

A dnes tomu problému čelíme v řadě soudních případů. V Severní Karolíně se teď řeší případ protestů u potratových klinik. Lékaři žalují ty, kdo protestují u jejich klinik s cedulemi „Potrat je vražda.“ Když stojí před soudem, tvrdí, že tyto cedule jsou pomlouvačné. Jelikož potraty jsou legální, označovat je za vraždu a nazývat je nemorálními je z právního hlediska špatně. Jestli se nepletu, žalují protestující o odškodné asi milion dolarů.

Smutným faktem je, že pokud neuznáme, že Boží spravedlnost přesahuje člověka, že přesahuje jakoukoliv moc a autoritu státu – v církvi, v rodině, ve škole, ve všech oblastech života a uvažování – pak tito potratáři mají pravdu. Kapitulovali jsme na Boží vládu, Boží svrchovanost a Boží spravedlnost v této oblasti života. Přísloví 12:28 nám říká:

Na cestě spravedlnosti je život, na její stezce není smrt.

Ztráta spravedlnosti je klíčovou skutečností naší doby. Jedná se o výsledek nedostatku víry v Trojjediného Boha, a toho, že člověk je víc než ochotný být svým vlastním bohem. Ale trestem za hříchy je vždycky smrt, ať už pro jednotlivce, civilizace nebo vlády. Kristus, náš Vykupitel, nás povolal ke svatosti a ke spravedlnosti; a jediné skrze Jeho Slovo můžeme najít spravedlnost a právo pro všechny lidi a všechny národy.

Kapitola III

Přímluvy

Když přistupujeme k Božímu Slovu, je nutné, abychom ho chápali v kontextu všeho ostatního, co nám Písmo říká. Například Pavlovy dopisy nevznikly tak, že si Pavel sedl a řekl si „A teď sborům řeknu to, co podle mě potřebují slyšet.“ Naopak. Odpovídal na naléhavé otázky sborů ohledně témat, která pro ně byla kriticky důležitá.

Když čteme 13. kapitolu listu Římanům, musíme se ptát, na jakou otázku Pavel odpovídal. Odpověď je jasná, protože se začínala vynořovat velká otázka, která několik dalších století útočila na samotné srdce církve a přinesla mnohé pronásledování a u některých i kompromis a odpadnutí. Tou otázkou bylo: „Kdo je Pán, Kristus nebo císař?“ Císař si nárokoval panství, nárokoval si svrchovanou autoritu. Oproti tomu Církev vyhlášovala, že „Ježíš Kristus je Pán“ – právě to bylo tím, co křtěníci vyznávali při křtu. Proto se křesťané ptali „Jestliže Pánem je Ježíš, a císař Pánem není, měli bychom se císaři někdy podřídit? Máme vůči císaři nějakou povinnost?“

Odpověď na tuto otázku vidíme právě v tom, co Pavel napsal v Římanům 13. V důsledku de facto řekl, že stát je Božím služebníkem, který plně podléhá Boží autoritě. Slovo, které zde Pavel v

řečtině používá, je „diakonos“, diakon, Boží služebník. Když přeložíme Pavlova slova do dnešních slov: „Státu se podřizujeme proto, že nevěříme ve spásu skrze revoluci, ale ve spásu skrze znovuzrození. A proto jsme poslušní. Připomínáme všem, že úlohou státu je sloužit Bohu jako postrach zločinců. Podřizujeme se ne proto, že to požaduje císař, ale kvůli našemu svědomí, kvůli svědomí ve vztahu vůči našemu Pánu.“

To samé platí o Pavlových slovech v 1. Timoteovi 2:1 a 2. Tyto verše jsou často velmi zneužívané. Pavel říká toto:

Především tedy prosím, aby se konaly prosby, modlitby, přímlyvy a děkování za všechny lidi, za krále a za všechny ty, kdo jsou ve vysokém postavení, abychom mohli vést tichý a pokojný život ve vši zbožnosti a důstojnosti.

Máme se přimlouvav za všechny lidi, a to včetně králů.

Tato pasáž rozhodně neobhájuje bezpodmínečné podřizování se státním orgánům. Skutečnost je taková, že tento text byl pro římský stát urážkou a podnětem ke konfliktu. Stuart Perowne o tomto konfliktu hovoří ve své studii na téma vztahu Krista, Církve a císařství: „Postoj křesťanů vůči státu byl ve stručnosti takový, že ačkoliv byli ochotní a horliví ve svých modlitbách za císaře, jejich Pán je naučil, že se nemají modlit k císaři. A tento postoj jen potvrdil představu, že jsou buřičskou a rozvratnou organizací.“

Uvědomujete si ten rozdíl? Církev byla pro Římskou říši urážkou, jelikož místo toho, aby se modlili k božskému Augustovi, modlili se za něj a za všechny lidi. To postavilo císaře na stejnou úroveň se všemi ostatními lidmi, i s těmi nejponíženějšími v jeho říši, a pro Řím to bylo urážkou. Když nám Bůh prikazuje modlit se za vládce, znamená to, že se za ně máme modlit tak, jako se modlíme za všechny ostatní lidi – máme se modlit za jejich spásu, za to, aby byli věrní Pánu a naplňovali svá poslání tak, jak od nich Bůh požaduje.

Ti z vás, kdo znají *Šumaře na střeše*, si možná vzpomínají na situaci, kdy se studenti ptají starého rabína: „Rabbi, jak se máme modlit za cara?“ A starý rabbi odpoví: „Modlete se, aby Bůh carovi požehnal a aby ho držel daleko od nás.“

S něčím trochu podobným se setkáváme v rané církvi, ačkoliv přístup prvních křesťanů byl mnohem pozitivnější. Měli se modlit za své vládce, „abychom mohli vést tichý a pokojný život ve vši zbožnosti a důstojnosti.“ Uvědomovali si, že společenský řád a pokoj stojí na tom, aby lidé ve vůdčích pozicích spravedlivě uplatňovali svou autoritu. Církev měla děkovat za dobrou vládu, měla se modlit za Boží vedení pro vládce, a také za Boží soud nad nimi, pokud sejdou na scestí. Proto naše modlitby za státní autority, které Pavel prikazuje, musí zahrnovat přímlyvy za ně. To je samo o sobě velmi důležitá skutečnost. Ten, kdo se za druhého přimlouvá, je v pozici větší moci a autority.

Loni v ledu jsme s panem Ballem a šesti dalšími pány byli na schůzce v Bílém domě. Požádali jsme asistenta v Bílém domě, aby se za nás přimlul, a tak nám pomohl celou schůzku uskutečnit. Odvoláváme se k těm, kdo mají moc a autoritu se za nás přimlouvav. To znamená, že Pavel říká, že křesťané zastávají pozici velké moci, že když přicházejí před trůn Boha Všemohoucího jako přimlulci, mají větší moc než císaři sami.

Kromě toho, řecké slovo pro přimluvu je technický výraz. Označuje někoho, kdo „jde mezi“, mezi lidi a krále. Pavel v důsledku říkal: „Císař je chudák. Jakožto křesťané se za něj musíme přimlouvav před Králem králů. Máme se za něj i další lidi neustále přimlouvav, protože v Kristu máme neustálý přístup k Tomu, který je schopný dokonale zachránit ty, kteří skrze Něj přistupují k Bohu, neboť je stále živ, aby se za ně přimloul.“

To, co Pavel říká ve svých dopisech římské církvi a Timoteovi, nesmíme chybně vykládat či překrucovat a tvrdit, že se křesťan prostě musí bezpodmínečně podřizovat státu, že má bez ohledu na okolnosti povinnost poslechnout. Ne. Sice máme příkaz podřizovat se, ale zároveň musíme poslouchat Boha spíše než člověka. Jelikož všichni jsme díky moci modlitby přimlulci a prostředníci, jsme v lepší a mocnější pozici než všichni králové a císaři.

Jeden pastor v Georgii, reverend Robert McCurdy, měl problémy s finančním úřadem. Vedl velmi velkou, dobře známou církev, pod kterou spadala i škola s nějakými 700 studenty, a dostali

dopis, který požadoval, aby předložili všechny své záznamy, veškerá data o svých členech, o tom, kolik kdo dává, jaké měla církev výdaje a komu tyto peníze vyplatila, a také sborovou ústavu, stanovy a další sborové dokumenty. Poslední větou dopisu bylo „Odpovězte do 30 dní.“

Bob McCurdy odpověděl: „Jsme pod Kristovou autoritou, ne pod vaší. Proč se ptáte na tyto věci? P.S.: Posílám vám kopii naší jediné ústavy. Jmenuje se Bible Svatá.“

Obratem dostal škrobenou poznámku, která říkala, že Bible není dokumentem, který by splňoval požadavky úřadu. Nicméně, Pastor McCurdy ve sborovém bulletinu oznámil celou situaci a žádal kongregaci, aby se modlila, ať Bůh zruší finanční úřad. Finanční úřad zjevně měl někoho na seznamu adresátů bulletinu – tak jako má své lidi u dalších skupin – a tento člověk úřadu daný bulletin donesl, protože do sboru zároveň dorazil velmi rozhořčený dopis, který protestoval proti této modlitební prosbě. Finančnímu úřadu se tento modlitební předmět zdál, řekněme, velmi nevhodný.

Naším posláním je přimlouvat se u vyšší síly. A touto vyšší silou je Bůh Všemohoucí, ne stát. Dnes je však stále zjevnější, že lidé za tuto vyšší sílu, za tuto nejvyšší autoritu, stát považují.

Segundo, jeden z velmi vlivných amerických liberálních teologů, napsal „Socialismus je naším názvem pro politický režim, ve kterém je jedincům odebráno vlastnictví výrobních prostředků a je předáno vyšším institucím, jejichž zájmem je společné, obecné dobro.“ Když Segundo tento koncept dále rozvíjí, je zjevné, že v jeho očích jednoduše existuje jedna vyšší instituce, která převyšuje všechny ostatní a má autoritu nad všemi lidmi, orgány a činnostmi – a touto institucí je stát. Segundovou tezí je, stejně jako u všech liberálních teologů, že stát je touto transcendentní institucí; institucí, která vládne nad všemi vládami, autoritami a mocnostmi; institucí, která nahrazuje Boha a měla by Ho nahradit v srdcích a myslích lidí.

Představou je, že jedině stát je schopný jednat v zájmu všeobecného dobra, být nestranný a, tak jako Bůh, být vždy spravedlivý ve všech svých rozhodnutích. To jedině, co je třeba, abychom se přesvědčili o opaku, je nahlédnout do novin. Stát není neomylný, nepodplatitelný, nezkorumpovatelný ani o nic lepší než jeho občané. Jedná se však o koncept státu, který je dnes velmi prominentní, a který je produktem velkého množství moderní filozofie, jako je hegelianství, a zároveň je hluboce zakořeněný v antice.

Anglický učenec W. W. Willoughby před mnoha lety shrnul tento starověký řecký koncept státu jako nejvyššího či konečného řádu: „V takovéto politické filozofii samozřejmě nemá místo koncept, že stát existuje pouze nebo především proto, aby chránil osobní práva a svobody občanů. Tato filozofie místo toho tvrdí, že bez státu by jednotlivec neměl vůbec žádná práva, a to ani přirozená či morální, jelikož bez vzdělání a řádu, které stát poskytuje, by neměl ani sklony ani příležitosti vést morální, racionální život.“

Dalším důsledkem tohoto konceptu rozsahu působnosti státu je, že politika a etika se prakticky staly jednou vědou. V Platónových spisech jsou dokonce plně ztotožněny. Aristoteles mezi nimi sice rozlišuje, ale, v souladu s výše uvedeným principem, činí z politiky hlavní vědu, zatímco etika je pouze jednou z jejích podskupin. Proto otevřeně prohlašuje, že jeho etika je politickým pojednáním a je třeba ji chápat jen jako úvod k jeho politice jako takové.

Tato představa je stále s námi – vidíme, že stát si nárokuje pravomoc nad větší a větší částí života a uvažování lidí, jako by na to měl Bohem dané právo; jako by veškerá práva a veškeré morální principy vycházely ze státu jako takového; jako by nebylo možné nesouhlasit se státem bez toho, že by člověk porušil jakési božské morální ustanovení. Skutečnost je však taková, že jen Hospodin zástupů je tím, kdo má právo přikazovat takovouto oddanost.

Willoughby pokračuje a říká: „Nebylo to tak, že by stát prakticky do všeho zasahoval, ale že prakticky všechno bylo do státu začleněno. Náboženství plně patřilo státu, a ten, kdo přišel s novými bohy, musel tento smrtící pohár vypít až do dna. Rodina byla pouze prostředkem k naplnění cílů státu. Stát mohl jednotlivcům bránit v obchodování a plně kontrolovat veškerou ekonomickou aktivitu. Neuznával žádnou společnost a žádné společenství kromě sebe sama. Stát byl jediným logickým výsledkem stejných politických konceptů a idejí, které předepisovaly hudbě její melodie, nástrojům jejich skladby, a dokonce zakazovaly Helénům číst Homéra.“ Willoughby měl pravdu. Stát vše pohltil, a člověk bez něj neměl ani život ani svobodu. Základním předpokladem bylo, že

stát je neomylný, a všichni, kdo se staví proti němu, jsou idioti.

Velmi podobné nauce stále čelíme i dnes. Trochu se vyvinula, někde byla trochu vybroušena, ale stále platí, že popírat nadřazenost státu a naprostou autoritu státu se dnes často bere jako nepřijatelné. Stát je nejvyšší morální premisou. Proč? Protože už od Rousseaua¹¹ vidíme, že veškerá morální autorita se ztotožňuje s lidem, s občany státu – hlas lidu je hlasem božím („vox populi, vox dei“) – a stát je hlasem lidu.

Výsledkem je zbožšťování lidu a lidového státu. Marxistické země se nazývají Lidová republika To-a-to – Federativní lidová republika Jugoslávie, Korejská lidově demokratická republika (KDR), Čínská lidová republika, atd. Západní demokracie se znovu a znovu odvolávají na lid. Jsme v situaci, kterou Lewis J. Howell popsal následovně: „Když dnes premiér Sovětského svazu komunikuje s prezidentem Spojených států, vyjadřuje tak postoj sovětského lidu k dané otázce. Když prezident Spojených států odpovídá, jeho odpověď je odpovědí amerického lidu. Při založení Organizace spojených národů (OSN) v roce 1945 se v San Franciscu sešlo 60 jednotlivců s delegovanou autoritou šedesáti nezávislých států – některé z nich bychom nazvali diktaturami, jiné liberálními demokraciemi – a sepsali a odsouhlasili dokument, který začíná ‚My, lid spojených národů...‘“

Co to znamená? Že nejvyšší formou dnešního politického šarlatánství je zahalit se do jména lidu. Politici, kteří tvrdí, že vyjadřují vůli lidu, tím říkají, že jestliže s nimi nesouhlasíte, stavíte se tak proti všem ostatním lidem okolo vás a ani nejste jedním z nich. Vyjadřují tím, že jsou jakousi inkarnací vůle lidu, která ze své samotné podstaty má veškerou morální sílu a veškerou autoritu. Ale hlas proroků a hlas Písma je „Tak praví Hospodin...“, ne „Tak praví lid...“ „Lid“ neexistuje. Jedná se prostě o hromadné podstatné jméno, které používají bezohlední jednotlivci, aby se mohli ohánět vypůjčenou autoritou.

Je naší povinností říct všemu lidu, všem Lidovým republikám na zemi, a všem samozvaným hlasům lidu, že „Tak praví Hospodin...“ Musíme říct, že my jsme lidem Krále, a že každý může patřit ke Králově lidu, každý může být jedním z Jeho lidí. Jsme přímluvci a prostředníci, a proto jsme lidem moci. Moc nepatří jakémusi vybájenému „lidu“, ale Bohu, a od Něj proudí do celého světa.

Muži jako Robespierre mohli říct, že těm, kdo jednají ve jménu lidu, je vše dovoleno. A právě proto svět spatřil teror gilotiny.

Dnes máme ty, kdo ve jménu lidu trvají na tom, že je třeba regulovat a kontrolovat církev a její službu. Dnes máme země, kde je ve jménu lidu křesťanství potlačováno a mučednictví je každodenní realitou. Jelikož už tolik neslyšíme o sovětském pronásledování křesťanů, velmi málo lidí si uvědomuje, že se v posledních letech prudce zhoršilo. Zhoršilo se, protože křesťanů v Sovětském svazu velmi přibývá. Sověti zjišťují, že když objeví nějaký sbor, udělají na něj razii a zatknou většinu jeho členů, ale dva nebo tři jim uniknou, rozdělí se a každý z nich založí další sbor. Sověti zničí jeden sbor, a jediným výsledkem je, že vzniknou tři nové!

Zjišťují, že zatímco před dvaceti lety lidé při zatčení prostě sklonili hlavu a přijali svůj rozsudek, dnes ke svým žalobcům a celým soudům promlouvají ve jménu Boha Všemohoucího. Hovoří ve jménu Hospodina a vyhlašují, že právě On je Pánem nad nimi všemi a bude soudit jejich soudce. Není divu, že autority stupňují své pronásledování. Uvědomují si mocnost, která roste přímo v jejich středu.

Křesťané pohoršovali Řím tím, že se modlili k Bohu, ne k císaři, a tím, že se modlili za císaře. Humanismus se pohoršuje, jestliže se nezařikáváme jménem lidu, nebo se nepodřizujeme jménu a moci státu. Byl jsem v mnoha soudních síních, kde byli obžalovaní křesťané napomínáni soudcem za to, že citovali Písmo. Když jsme s panem Ballem byli v Michiganu, soudce, který k překvapení všech nakonec rozhodl v náš prospěch, stejně dal velmi důrazně najevo své podráždění z pastorů a učitelů křesťanských škol, protože neustále citovali Písmo. Řekl „Prosím, hlavně už nechci slyšet žádnou Bibli!“

Jeho postoj byl pochopitelný, jelikož odvolávat se na Písmo znamená odvolávat se na vyšší

11 Pozn. př.: Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), francouzský filozof, který výrazně ovlivnil osvícenské uvažování, Velkou francouzskou revoluci i další vývoj kolektivistických teorií.

zákon. Znamená to prohlašovat, že existuje Vyšší soud. Je implicitním dovoláváním se přímluvy a zákroku u Boha, jehož zákon je ve všech těchto případech na lavici obžalovaných.

Problém, kterému dnes čelíme, je, že se všude okolo nás znovu šíří pohanské učení o přímluvě. „Máte problém? Zajděte si na Správu sociálního zabezpečení, Odbor sociálních a zdravotních věcí, nebo na městský nebo krajský úřad. Mají někoho, kdo se o vás postará.“ Mladí lidé jsou dnes ve státních školách povzbuzováni a vedeni k tomu, aby věřili, že jestliže mají nějaký problém se svými rodiči, u státních autorit najdou přímluvu. Škola jim říká: „Chtějí po tobě tví rodiče, abys chodil do nedělní školy? To není fér. Chtějí, aby ses účastnila rodinného uctívání? To není fér. Jestliže si zajdeš za poradcem, můžeme pro tebe něco udělat. Hledej přímluvu u státu.“

Tohle vše je náboženská otázka. Přímluva je náboženskou naukou. Při přímluvě vždy jdeme za vyšší autoritou. A jako přímluvci si musíme uvědomit, že touto vyšší autoritou není císař, který podléhá Kristově zákonu a vládě, ale je jí Trojjediný Bůh. Jako Jeho přímluvci máme povinnost uplatňovat a vykonávat Jeho vládu. On od nás požaduje, abychom vychovávali své děti v Pánově kázni a napomenutí. Není tedy možné je vychovávat podle tohoto přikázání, a přece je odevzdat humanistickým školám, kde to, co se budou učit, je ve svém jádru protikřesťanské. Naše práce přímluvců a prostředníků nám tedy dává výsadu a povinnost, abychom se v každé oblasti života a uvažování ujali služby soucitu a milosrdenství – a to ve všech našich vztazích, jako části jednoho těla, a sloužili lidským potřebám a nouzi ve všech oblastech.

Pavel začal tím, že jasně prohlásil, že se křesťané mají v modlitbách přimlouvat za vládců. Raná církev to chápala jako svou službu – jako přímluvci před Královou tváří předávali Boží milost a Boží milosrdenství všem národům. Měli poslání, které se týkalo každého, věřícího i nevěřícího – tím posláním byla služba milosti skrze evangelium, služba soucitu skrze naplňování akutních potřeb komunity, služba misie těm, kdo byli blízko, i těm, kdo byli daleko. To vše proto, že byli přímluvci a prostředníci. Přinášeli Boží Slovo a život, který Bůh pro člověka nařídil, do všech oblastí života a uvažování. Krok za krokem nahrazovali chléb a cirky službou celému člověku. Právě tak začaly v Evropě vznikat nemocnice, univerzity, školy všeho druhu, misie mezi malomocnými, misie k lidem v neprozkoumaných oblastech a ještě dál. To vše pro ně bylo aspektem služby přímluvců a prostředníků – přimlouvali se u Boha za všechny a přinášeli všem Boží přikázání slovem i skutky.

Dnes však po celém světě dominuje moderní stát, který si hraje na Boha. Dělá to, protože standardním přístupem církve bylo přenechávat mu jednu oblast za druhou – opouštěli jsme naši službu v dalších a dalších oblastech. To, co potřebujeme, je začít v naší službě pokračovat. A prvním krokem je modlit se *za* autority, ne *k* nim, a začít uplatňovat autoritu, která je v Kristu naše, ve všech oblastech života a uvažování.

Kapitola IV

Zákon a spravedlnost

Jak odpovíte někomu, kdo zpochybňuje řadu duchovních realit, jako jsou teonomie¹² a vzkříšení? Odpovědí je, že vůbec. Dovolte mi malou ilustraci.

Před téměř čtyřiceti lety jsem pracoval jako misionář v indiánské rezervaci v izolované oblasti v severovýchodní Nevadě, asi sto mil od jakéhokoliv autobusu, města nebo železniční trati. Sloužil jsem této indiánské rezervaci, pasteveckému městu s asi sto lidmi osmdesát mil severně, a malému hornickému táboru na hranici rezervace.

Jeden muž v tomto hornickém táboře byl celý nedočkavý, aby se se mnou sešel. Hladověl po společnosti a přátelství. Překvapilo mě, že byl poměrně dobře vzdělaný. Znal klasickou i novozákonní řečtinu. Přivítal mě a chtěl, abych se u něj zastavil tak často, jak budu moci, což bylo

¹² Pozn. př.: Teonomie je výrazem spojeným ze dvou řeckých slov – *theos* (Bůh) a *nomos* (zákon); označuje učení, že Boží zákon vyjádřený ve Starém i Novém zákoně je platný a závazný pro všechny lidi, ve všech oblastech jejich života. Pro obhajobu teonomie viz Greg Bahnsen, *Podle tohoto standardu: Autorita Božího zákona v dnešní době* (Antíteze, 2017).

asi jednou za měsíc. Poprvé, když jsem k němu dorazil, odmítl cokoliv, co by se týkalo víry. Řekl: „Nejsem věřící. Bible je podle mě plná nesmyslů, jako je třeba příběh Jonáše a velryby.“

Odpověděl jsem: „Johne, něco vám řeknu. Jedna kniha, dnes už dost špatně sehnatelná, popisuje zkušenosti amerických velrybářů z minulého století. Několik z nich bylo smeteno nebo přepadli přes palubu a spolkla je buď velryba nebo nějaká jiná velká ryba. O den nebo dva později, když tuto rybu harpunovali a vytáhli na palubu, byli ještě pořád naživu a byli zachráněni. To je něco, o čem máme historické záznamy z minulého století.“

„Navíc,“ pokračoval jsem, „je tu jedna zajímavá skutečnost – ve středomoří se našel medailon zhruba se stejné doby jako Jonáš, možná o něco později. Tento medailon připomíná dost zvláštní událost, něco dost jiného, než všechny ostatní medailony, které máme. Ukazuje, jak se k pobřeží blíží obří ryba a vyvrhuje muže. To ukazuje, že na tom příběhu dost možná něco bude, nemyslíte?“

„No, dobrá, souhlasím,“ řekl. „Ale v Bibli se také píše tohle...“ A přišel s něčím dalším. Zjistil jsem, že mu odpovídám na jednu námitku za druhou a jen cituji historická data. Asi o rok a něco později znovu přišel s Jonášem a velrybou. Tou dobou už jsem ale byl trochu moudřejší, a tak jsem řekl: „Johne, začínám si něco uvědomovat. Váš problém není Jonáš a velryba, ani nic jiného v Bibli. Vaším problémem je, že jste hříšník, a tak přijdete s jakoukoliv intelektuální překážkou, jen abyste to zakryl. Pojďme se teď věnovat tomu skutečnému problému, který s Bibli máte – tomu, že Bible říká, že jste hříšník, a vy to nechcete uznat.“ Jeho reakcí bylo, že mi velmi jasně vysvětlil, že už mě nikdy nechce vidět!

Neztrácejte čas dohadováním se. Problém člověka není intelektuální: je náboženský. Právě to je problémem člověka ve všech oblastech života a uvažování. A proto, když dojde na téma zákona, znovu se nevyhnutelně zabýváme náboženskou skutečností. Veškerý zákon je nevyhnutelně morální. Tuto premisu můžeme velmi stručně shrnout takto: každý zákon odsuzuje něco, co chápe jako špatné, a chrání něco jiného jako dobré. Navíc, morálka je aspekt náboženství. Není možné se vyhnout skutečnosti, že když prosazujete systém zákonů, ustanovujete tak náboženství. Každý systém zákonů na světě je ustanoveným náboženstvím. Může jím být křesťanství, nebo jím může být humanismus, buddhismus, islám nebo šintoismus, ale skutečností je, že každý systém zákonů vyjadřuje morální a teologickou strukturu.

Tvrzení, že není možné uzákonovat morálku, je nesmysl. Morálka je to jediné, co je možné uzákonit. Ať už se uzákoní cokoliv, jedná se o morální soud, ať už soud dobrý nebo špatný, křesťanský nebo nekřesťanský. Právě to je důvod, proč pokaždé, když do země přichází nové náboženství, zdvihne se proti němu vlna odporu. Pokud začne být úspěšné, přijde pronásledování, protože se stává rizikem pro základy státu. Řím věděl, co dělá. Řím si uvědomoval, že křesťanství má jiný morální systém. Mělo jiného svrchovaného vládce, Ježíše Krista, ne císaře. Řím si uvědomoval, že zákon křesťanství nestojí na slově císaře ani na autoritě římského senátu, ale na Božím Slově. Proto římský stát věděl, že se nutně a rychle musí proti křesťanství postavit.

Když Řím konečně přijal křesťanství, bylo to čistě pragmatické přijetí. Císaři udělali všechno, co mohli, aby víru podkopali. Každý stát se musí s náboženstvím nějak vypořádat, protože nenáboženský stát nemůže existovat. A to nutně neznamená ustanovení konkrétní církve. Znamená to, že zákony a charakter státu nevyhnutelně odrážejí náboženskou víru. Právě to je důvod, proč Joseph Story,¹³ jeden z velkých soudců Nejvyššího soudu, jasně řekl – ačkoliv na svou dobu byl liberálem a dokonce vedoucím Americké unitářské asociace – že zvykovým právem Spojených států je ve své podstatě velmi striktní biblická víra. Právě ona byla základem našeho právního systému.

Ale, samozřejmě, problémem je, že Spojené státy už dlouhou dobu mění svůj základ, tak jako další země, z křesťanského na humanistický. A naše školy – které jsou náboženskými institucemi, institucemi humanistického náboženství – i naše soudy až příliš často odrážejí toto nové náboženství.

Ostatně, je celá řada knih, které otevřeně prohlašují, že připravují učitele na to, aby mohli na

13 Pozn. př.: Joseph Story (1779-1845), u Nejvyššího soudu sloužil v letech 1811-1845.

státních školách vyučovat děti hodnotám, a tyto hodnoty jsou humanistické. Když jsem svědčil před soudem pro církve v Michiganu, vzal jsem si sebou na lavici svědků knihu, jejímž editorem byl jeden z michiganských pedagogů. Jmenovala se *Humanistický pramen ve vzdělávání (A Humanistic Source-book in Education)*. Jejím cílem bylo trénovat učitele v tom, aby studentům vštěpovali humanistické hodnoty – což je jasně náboženské vyučování. Tvrdím, že státní školy jsou nesporně oddané náboženské víře, a že tato víra je v rozporu a otevřené válce s křesťanskou vírou.

Zákon je nevyhnutelně náboženský. Zákon navíc nevyhnutelně odráží konkrétní koncept spravedlnosti či práva. Spravedlnost a právo nelze od skutečného zákona oddělit. Pokud zákon nevyjadřuje spravedlnost, stát a společnost, které na tomto zákoně stojí, jsou nestálé a nevyhnutelně se zhroutí. Jestliže zákon nevyjadřuje Boží zákon, Boží právo a spravedlnost, bude vyjadřovat nějaký lidský standard. Ale co se stane, když člověk řekne „Nuže, budeme psát zákony podle našeho vlastního uvažování, podle našich vlastních zdrojů“? Problém je, že člověk je padlý. Jak může padlý člověk přijít se systémem práva a spravedlnosti? Je hříšník! Vše, co ustanoví a uzákoní, bude odrážet jeho přirozenost, jeho konkrétní zájmy. Daný zákon bude v důsledku odrážet zájmy konkrétní třídy nebo konkrétních jedinců, ale nebude spravedlivý.

Ti, kdo říkají, že by nám jakožto křesťanům mělo stačit zůstat v našich sborech a dovolit státu, aby nám diktoval své humanistické zákony, v důsledku tvrdí, že můžeme mít spravedlivý sociální řád založený na premisách padlého člověka. Říkají, že Bábelská věž mohla uspět a že jednoho dne uspěje.

Nicméně, pokud dům nebuduje Hospodin, marně se namáhají stavitelé. To, co vidíme po celém světě, je pokus padlého člověka postavit Bábelskou věž státu, a v rámci OSN ji postavit na mezinárodním základě. Ale jestli padlý člověk může uzákonit právo a spravedlnost a jednat podle nich v jedné oblasti státu, proč tedy nemůže jednat spravedlivě ve všech dalších oblastech a být svým vlastním spasitelem? Právě to je implikace odmítnutí Božího zákona ve prospěch lidského zákona. Jestli se spravedlnost člověka může projevovat navzdory jeho padlosti a jestli člověk dokáže uplatňovat a následovat skutečnou spravedlnost v jedné oblasti, proč ne ve všech?

Je prostou skutečností, že napříč celou dlouhou historií člověka byl lidský zákon vždycky despotický, zlý a tyranský. Když se člověk snaží tvořit zákony bez Boha, uzákonuje svůj hřích. Ve Spojených státech původně nebyly žádné legislatury. Místo nich existovaly Dům měšťanů, Valné shromáždění a další orgány, které se setkávaly, aby pomohly s rychlým prosazováním křesťanského řádu, křesťanské struktury a spravedlnosti ve společnosti. Ty se však krok za krokem měnily v legislatury, kde si lidé mysleli, že mohou sami a bez Boha tvořit a uplatňovat spravedlnost.

Humanistický člověk si vždycky vyčaruje nějakou lidskou entitu, která dokáže ustanovit spravedlnost. Jedním z učení, které tento koncept podporovalo, bylo božské právo králů. Dnes se setkáváme s přesvědčením, že to, co nějakým způsobem ztělesňuje spravedlnost a právo, je lid. Zdá se, že vše, co musíme udělat, je dovolit lidem, aby se dostatečně vyjádřili, a budeme mít spravedlnost a právo. Básník Carl Sandburg napsal knihu s názvem *Lid, ano, lid! (The People, Yes)*, kde tvrdil, že pouze a jedině hlas lidu může vést ke spravedlnosti.

Dovolte mi citovat, co na téma lidu říká Dr. Howell: „Liberální i jakobínské přístupy se zakládají na předpokladu, že formou bytí v existenciálním světě je osobní entita zvaná ‚lid‘. Ortodoxní marxisté se domnívají, že tato entita je jen jedna – je jí celosvětová sociální třída, která bude nakonec, až budou všichni její nepřátelé vyhlazeni, čítat každého jednoho člověka. Oproti tomu nacionalisté si myslí, že těchto entit je mnoho, že je vidíme v jednotlivých etnicích nebo národech. V obou případech se tyto koncepty s existenciální realitou prakticky neshodují, a tak realita zůstává v porovnání s tímto perfektním ideálem velmi neúplná a nedokonalá.“

Když položíte rovnítko mezi právo či spravedlnost a lid, vytvoříte tak velmi zlý společenský řád. Lid nechce právo ani spravedlnost o nic víc, než je chtějí zločinci či kapitalisté, cizinci, střední třída, dělnická třída, horní třída, nebo jakákoliv jiná třída. To, co všichni z nich chtějí, je prosazení jejich vlastní vůle! Právě to je důvod, proč je moderní stát v problémech. Ztělesňuje vůli člověka – padlou vůli. Pravý zákon musí vyjadřovat Boží spravedlnost a chránit člověka před člověkem, člověka před státem a člověka před ním samotným. Konec konců, náš Pán řekl „Neboť ze srdce vycházejí špatné myšlenky, vraždy, cizoložství, smilstva, krádeže, lživá svědectví, urážky.“ Jak

může takovéto srdce přijít se skutečným právem nebo spravedlností tím, že řekne „Nuže, nyní ustanovíme zákon!“

Jedině Boží zákon přesahuje člověka. Jedině Boží zákon dokáže člověku ukázat skutečné právo a skutečnou spravedlnost. Ještě jednou budu citovat Dr. Howella: „Každou komunitu lze definovat podle konceptu, který jí vládne. A rozdílem mezi jednotlivými komunitami je právě jejich základní koncept.“ To je rozhodně pravda, až na to, že Dr. Howell se jakožto nekřesťan nevyjádřil přesně. Místo „základní koncept“ měl napsat „základní víra“. Právě ona je poznávacím a určujícím faktorem jakékoliv komunity a jakéhokoliv sociálního řádu. Jejich víra je tím, co řídí jejich koncepty zákona, komunity a všech dalších věcí.

Pojďme se nad tím na moment zamyslet. Jestli věříte, že Apoštolské vyznání je shrnutím naší křesťanské víry, pokaždé, když ho vyznáváte, říkáte, že věříte ve společenství svatých. V tomto kontextu je zajímavé vrátit se k církvi před ovládnutím Anglie Normany.¹⁴ Když v té době anglická církev odřikávala Apoštolské vyznání, tuto část vyznání říkali takto: „Věřím ve svatých společnost.“ Církev si velmi jasně uvědomovala, a arcibiskup Ælfric z Abingdonu a další tuto skutečnost zdůrazňovali, že sociální řád je nevyhnutelně samostatnou společností, jinak se rozpadne a válčí sám proti sobě a je svázán vnitřním konfliktem. Místo toho, aby lidé byli částmi jednoho společenství, jednoho těla, zakopávají se ve svých domech, ani se nepokoušejí poznat své sousedy, bojí se lidí, kteří žijí v jejich ulicích, a mají strach, když jdou do čtvrti, kterou neznají. Společnost neexistuje, společenství neexistuje.

Společnost je náboženskou realitou. Je konečným důsledkem našeho vyznání. Když říkáme „Věřím v Boha, Otce Všemohoucího, Stvořitele nebe i země, i v Ježíše Krista“ a tak dále, až se konečně dostaneme k tomu, že vyznáváme „Věřím ve svatých společnost“ nebo, moderním jazykem, „Věřím ve společenství svatých.“

Humanistický stát nedokáže poskytnout skutečnou komunitu. Tragická skutečnost je, že lidé všude okolo nás dnes hledají společenství v chorých a bláznivých zážitcích, jako například v rock and rollu.¹⁵ Když se společně podvolují primitivním a zlým impulzům, prožívají pocit komunity. Další, co jim dává zažít prchavé pocity společenství, je sexualita. Hledají společenství a komunitu ve všech možných prožitcích, jen ne v Boží spravedlnosti – a právě proto jim společenství uniká, protože bez Boží spravedlnosti není možné. Mimo Boha není žádný život, žádné společenství, žádná komunita. Ježíš řekl „Já jsem ta Cesta, Pravda i Život.“

Bible nám říká, že hřích je jakýkoliv nedostatek konformity vůči Božímu zákonu nebo jeho otevřené přestoupení. Opakem hříchu je poslušnost. Hřích je neposlušnost. Jan říká „Hřích je porušení Božího zákona.“¹⁶ Co je věrnost? Poslušnost vůči Božímu zákonu. Pokud oddělíme právo a spravedlnost od Božího zákona, jediné, co nám zůstane, je humanistická definice spravedlnosti – zase se snažíme stavět Bábelskou věž. Právě proto Bůh uvádí svět okolo nás do zmatku. Od pólu k pólu vidíme zmatek a zmatenost. A konečným důsledkem tohoto zmatku bude smrt. Bez Boha a slova Jeho zákona není možný žádný život, žádné právo ani spravedlnost.

Je důležité si uvědomit, že starověký svět si uvědomoval, že žádný stát nemůže existovat bez doktríny smíření. Jedním z fascinujících faktů, na které často zapomínáme, když přistupujeme k historii, je, že historie je ve své podstatě náboženská, ať už křesťanská nebo nekřesťanská. Výsledkem je, že historie v našich učebnicích je dehydrovanou historií.

Příkladem je Julius Caesar. Co mu pomohlo k triumfu? V Římě po 300 let zuřila občanská válka mezi starou aristokracií a plebejci. Obě strany se snažily získat nadvládu se stejnou divokostí a bestiální primitivitou, obě byly velmi zkorumpované. Pak přišel Julius Caesar, který se postavil proti své vlastní třídě, aby získal moc. Cítil, že má řešení, které vyjádřil jediným slovem –

14 Pozn. př.: Řádově do roku 1066, kdy se Vilém Dobyvatel se svým vojskem vylodil na pobřeží Anglie, a 14. října zvítězil v bitvě u Hastingsu.

15 Pozn. př.: Nebo v hudebních subkulturách.

16 Pozn. př.: „Hřích jest přestoupení zákona“ (1. J 3:4 KR); v originále je v této pasáži řecký výraz *ἀνομία*, anomian, tedy bezzákonost; v češtině tento překlad používá KR, ČEP, Pavlík, v angličtině například překlady ESV, NASB, ISV, NIV, ASV, NKJV, atd. ČSP je zde nekonzistentní, protože na řadě dalších míst (např. Mt 23:28; 24:12; 2. Te 2:3, 8) tento výraz překládá jako „bezzákonost“.

clementia. *Clementia* znamená odpuštění; odpuštění hříchů. Caesar vítězil ve všech bitvách, dobil část Říma, a různí lidé za ním tedy přicházeli se zdokumentovanými případy korupce vládnoucího řádu. Pokaždé, když mu tyto důkazy předložili, on poručil, aby byla zapálena vatra, a řekl „Vše je odpuštěno. Minulost je zapomenuta. Vyhlášíme odpuštění hříchů. Stvoříme novou společnost.“

Julius Caesar dobyl Řím skrze odpuštění hříchů. A i když Julius Caesar mohl prohlásit „Odpouštím tvé hříchy“, nemohl změnit ničí srdce. Lidé, kterým bylo odpuštěno, byli stále neznovuzrození, tak jako Caesar sám. Ti samí muži, jejichž prohřešky Caesar odpustil a důkazy jejichž korupce shořely na vatře, později Caesara zavraždil. Nezměnili se. Ale celá tato věc byl náboženský program. Celý starověký svět si uvědomoval, že sociální řád je možné vystavět jen na náboženském základě – a v tom byli oproti nám napřed. Tímto náboženským základem bylo podle nich usmíření. Právě proto se v Římě každý rok slavily ceremonie očišťování, usmíření a odčinění hříchů.

Každý, kdo se u těchto každoročních usmiřovacích ceremonií neobjevil (s výjimkou vojáků, kteří bojovali daleko od Říma), ztratil své občanství. Obchodníci se museli ujistit, že se ze svých obchodních cest vrátí včas, aby své občanství neztratili. Řím zastával názor, stejně jako ostatní starověké kultury, že usmíření je bezpodmínečně nutné, že vinní lidé jsou nebezpeční, že lidé musejí být nějakým způsobem proměněni, jinak celý společenský řád selže a bude zničen. Samozřejmě, jelikož takovéto usmiřování bylo prázdné a bezvýznamné, tyto společenské řády se nakonec stejně zhroutily. Neměly, jak napravit objektivní realitu hříchu a skutečnost, že jejich vlastní zákony vyjadřovaly hřích člověka, zatímco se tvářily jako spravedlnost. A když tedy nadešel jejich čas, padly.

Smutnou skutečností je, že v minulých stoletích jsme až příliš často chybovali – sice jsme odsouhlasili „Ano, ti pohané měli pravdu. Náboženský základ je nutný. A musí to být smířčí oběť Ježíše Krista“; ale stejně jako Řím jsme se snažili ho vynutit shora, což jednoduše nefunguje.

Žádný člověk nemůže být spasen skrze státní dekret. Kdyby to tak bylo, měli bychom dokonalý svět. Pokusy zachránit společnost tak, že ji stát shora tlačí do křesťanství, vždy byly katastrofou, ať už se o ně pokoušeli katolíci nebo protestanti. A zkoušely to obě strany. A já věřím, že už se snad poučily.

Naše práce musí jít zdola nahoru. Musíme přinést Boží moc a Jeho usmíření do života každého jednoho člověka, a tak vytvořit základ společnosti. Musíme z Božího zákona udělat součást našich životů, abychom mohli vyjadřovat a přinášet Boží spravedlnost do celého našeho bytí a do všech oblastí a úrovní života, kde se zapojujeme. Řím vši svou mocí usiloval o to, aby prosazoval svou vlastní spravedlnost shora, ale rozdělil se a rozpadl.

Duch Říma byl jasný a jasně se projevoval. Pavel ho označuje aforismem „Jezme a pijme, neboť zítra zemřeme.“ Život nemá žádný smysl, žádný účel, kromě toho, abychom získali, co můžeme, dokud můžeme. Stejná římská filozofie převládá i dnes. Je zajímavé, že Římané s touto filozofií ztratili víru i v jedení a pití, nedokázali se radovat. A stejný aforismus najdeme i ve starověkém Egyptě Mojžíšovy doby. Egypťané také došli k tomu, že jíst a pít jim neposkytuje potěšení, že je vlastně netěší nic, že život sám je břemenem.

Nejčastějším nápisem na náhrobcích pohanských Římanů bylo: „Nebyl jsem, nejsem a nezáleží mi na tom.“ Bylo to tak běžné, že na řadě náhrobků (protože někteří chtěli ušetřit) se nápis ani nepsal celý; psaly se jen jeho iniciály. Právě tak vypadalo vyjádření římské víry. Řím zemřel dlouho předtím, než padl.

A svět okolo nás umírá. Umírá proto, že nezná Boží spravedlnost ke spasení, protože nezná usmíření v Ježíši Kristu. Umírá, protože odmítá aplikovat Boží spravedlnost v každodenním životě – ať už jde o jednotlivce, rodiny, Církev, společnost, povolání, poslání nebo státní správu. A [tato Boží životadárná spravedlnost] je zoufale potřeba. Právě proto jsme voláni, abychom byli světlo světa a sůl země. Sůl se používala jako konzervační prostředek – uchovávala potraviny pro období, kdy je jinak nebylo možné sehnat.

Indiánská rezervace, které jsem sloužil, byla od nejbližšího města opravdu daleko. Jednu zimu jsme neděli před Vánocemi zapadali sněhem. Trvalo do půlky května, než byla poslána armáda, aby svým speciálním vybavením cestu do rezervace vykopala. Ležela pod osmnácti metry

sněhu. Je jasné, že v takové zimě se člověk jen tak nevypraví do obchodu, aby si tam nakoupil jídlo. Navíc, v takových podmínkách často docházejí zásoby i obchodům, a tak nezbyvá, než se spolehnout na to, co už máte doma. V rezervaci neplatila žádná omezení, a tak jsem si v létě nachytil tolik pstruhů, kolik jsem jen chtěl, a dal jsem je do solného roztoku, abych je mohl použít později, až nebude nic jiného k dispozici. Solný roztok je zakonzervoval.

Pán říká, že tento svět se kvůli své padlosti rozpadne v naprostou anarchii, v naprostý chaos – pokud s tím my něco neuděláme. Jsme konzervační látkou. Jsme solí země. A během toho, kdy ji chráníme od naprosté anarchie a rozkladu, které by ji kvůli jejím vlastním principem a způsobům pohltily, zároveň jakožto světlo světa poskytujeme světlo, skrze které má být svět vykoupen a proměněn v Království Boží. Právě to je naše poslání.

Nemůžeme a nesmíme naše světlo skrývat pod nádobu, nemůžeme a nesmíme zůstat jen v našich domech. V takovém případě se, podle slov našeho Pána, nehodíme k ničemu, než k tomu, aby po nás lidé šlapali – což je opět staré použití soli. Když přišlo jaro a solný roztok, ve kterém se předtím nasolovalo maso, už nebyl potřeba, nevyhodili jsme ho na zahradu, protože by tam zabil vše, co by tam jinak mohlo růst. Vyhazovali jsme ho na cestu, kde nic růst *nemělo*, a tam po něm lidé šlapali.

Náš Pán nám říká, že pro nás má vyhrazený zvláštní soud – a soud začíná od domu Božího – jestliže neplníme tuto svou povinnost. Od každého, komu bylo hodně dáno, bude také hodně požadováno. Soud, který postihuje křesťany napříč staletími, je mimořádně tvrdý, protože byli nesmírně pozehnáni a jejich pozehnání jsou opravdu obrovská. Víme, jaké jsou Boží kletby za nevěru jeho smluvního lidu, a jaká jsou Jeho pozehnání. Velmi jasně je vidíme v Deuteronomiu 28.

Snad v každé zemi, kde je při uvedení do úřadu požadována přísaha, jako se ve Spojených státech stvrzuje přísahou poslušnost vůči Ústavě, se přísahá všemohoucímu Bohu poslušnost vůči Jeho smlouvě, přivolávají se jeho kletby a pozehnání za poslušnost či neposlušnost. Máme bázeň vzbuzující a zároveň slavnou a nádhernou povinnost, protože Boží zaslíbení vůči nám v Kristu, pokud budeme věrní našemu smluvnímu poslání, jsou „ano“ a „amen“. V Kristu jsme dědici všech věcí na nebesích i na zemi. Jsme dědicové celého stvoření. Máme nádherné a slavné poslání.

Kapitola V

Budoucnost spravedlnosti

Jedním z velkých mýtů, které dominují modernímu světu, je koncept neutrality. Člověk není a nikdy nemůže být neutrální. Lidská mysl není schopna neutrality, ale vždy hovoří z konkrétní perspektivy.

Podobně, člověk není autonomní, samostatné stvoření. Je stvořením všemohoucího Boha, které je na Bohu zcela závislé a ve všech věcech je Mu plně podřízené. Dnes však převládá falešné přesvědčení o realitě; lidé věří, že člověk je schopný uvažovat nezávisle, že je schopný neutrality, že existuje dimenze hodnot, které jsou jaksi neutrální a stejně přístupné všem lidem.

Tyto koncepty však vycházejí z řecké filozofie. Řečtí filozofové si nemysleli, že to dobré, pravdivé a krásné pochází od Boha. Všechny hodnoty a univerzálie existují mimo Boha a člověka a nad nimi, a zároveň Boha i člověka řídí. Tyto platonické koncepty nebo formy nebo univerzálie, které vyjadřovaly rozum v jeho plné čistotě, byly něčím, co člověk mohl rozumově pochopit; výsledkem bylo, že rozumově uvažující člověk byl inkarnací těchto univerzálií, a to ve svém bytí a ve fungování státu.

Přemýšlení rané církve bylo do značné míry infikované helénským uvažováním. Jelikož biblické učení o stvoření se jasně staví proti této neutrální dimenzi hodnot (které jsou nezávislé na Bohu, a zároveň spojené s rozumem, a proto se mohou inkarnovat v člověku), raná církev do určité míry neutralitu odmítala, ale v důsledku této infekce rozhodně plně nedoceňovala úplný význam učení o stvoření, a tak se od tohoto viru nikdy zcela neoddělila.

V tomto kontextu byl vzestup darwinismu pro křesťanskou církev jedinečným skutkem

prozřetelnosti. Vedl totiž k útoku na učení o stvoření a k následné obraně tohoto učení, které bylo obzvláště důležité a prominentní od druhé světové války. Díky oživení zájmu o kreacionismus jsme viděli rostoucí povědomí o implikacích skutečnosti, že Bůh je Stvořitelem všech věcí v nebesích i na zemi, a proto nemohou existovat žádné hodnoty ani univerzálie, které jsou nezávislé na Bohu a poletují si někde ve vnějším vesmíru.

Výsledkem byla nevídaná obroda křesťanského uvažování. To je něco, co vidíme v oblasti filozofie, v díle mužů jako Herman Dooyeweerd a Cornelius Van Til. Vidíme to v praktické sféře, především v hnutí křesťanských škol, protože, jelikož všechny věci byly stvořeny Bohem a musí být konány pod Jeho vládou a autoritou, logickým závěrem je, že vzdělání se bezpodmínečně musí dít pod Kristovou vládou a autoritou.

Někteří si teď pokládají otázku ohledně biblického zákona a jeho vztahu k přirozenému zákonu. Jaký je vztah přirozeného zákona k těmto nezávislým hodnotám? V řeckém kontextu a porozumění byl přirozeným zákonem zákon národů, které „rozumně uvažují“ – a právě hodnoty tohoto zákona přesahovaly Boha i člověka.

Ve středověku mělo učení o přirozeném zákoně dva aspekty. Prvním z nich, který nejlépe vyjádřil Mikuláš Kusánský v patnáctém století, říká: „Každý výnos je zakořeněn v přirozeném zákoně. Pokud tedy nějaký výnos přirozenému zákonu protiče, nemůže být platný. Tudíž, jelikož přirozený zákon je přirozeně přítomen v lidském rozumu, každý zákon je člověku ve svém kořeni znám.“

V určitém smyslu je to, co Mikuláš Kusánský řekl, pravda. Písmo nám říká, že nebesa vypravují o Boží slávě a obloha vypovídá o díle Jeho rukou. Ať se podíváme kamkoliv, vidíme dílo Božích rukou, Jeho zákon, jak se zjevuje ve všech věcech. Ale musíme si pamatovat, že pokaždé, když se díváme, díváme se očima ovlivněnými Pádem. A jestli jsme my, vykoupení lidé, pořád částečně ovlivněni Pádem, protože v tomto životě nejsme dokonale posvěceni, o co víc to tak je u nevykoupených. Svatý Pavel říká v Římanům 1:18, že přirozený člověk potlačuje (podle řečtiny „drží zpět, zatajuje, zatlačuje, drží vskrytu“) Boží spravedlnost. Všichni lidé skutečně znají Boha – znají věci, které jsou o Bohu viditelné i neviditelné. Znají Boží zákon; je napsaný v každém atomu jejich bytí. Ale tuto realitu ve své nepravosti, nespravedlnosti a odporu k právu potlačují.

Další středověkou perspektivu ohledně přirozeného zákona najdeme asi jedno století před Mikulášem Kusánským, a to u boloňského profesora Gratiana, který řekl: „Lidstvu vládnou dvě síly, a to přirozený zákon a zvyky. Zákon přírody je to, co je obsaženo v Zákoně a v evangeliích.“ Proč je Boží Slovo zákonem přírody? Protože ho dal Bůh všeho stvoření, a Jeho Slovo je slovem zákona pro každou jednu oblast a sféru. Proto, podle Gratiana a dalších z jeho školy, nacházíme v kánonu, v ustanoveních Písma, přirozený zákon. Tento zákon přesahuje člověka, přírodu a všechny národy, a vládne nad nimi. Nic a nikdo nemůže existovat mimo tento zákon.

Podobenství o dvou základech nám tuto skutečnost dobře ilustruje. Náš Pán řekl: „Každý, kdo slyší tato Má slova a činí je, bude tedy podoben muži prozíravému, který postavil svůj dům na skále.“ V řečtině, ne však ve všech překladech do jiných jazyků, má skála v této větě určitý člen, jedná se o velmi konkrétní skálu. Skála je napříč Písmem symbolickým označením pro Hospodina. Jediné místo, kde nesymbolizuje Pána, ale něco jiného, je když Mojžíš prohlašuje o falešných náboženstvích, že „jejich skály nejsou jako naše Skála.“

Podobenství říká: „A spadl déšť a přihnaly se vody a zaduly větry a udeřily na ten dům – ale nezřítel se, neboť byl založen na skále. A každý, kdo slyší tato má slova a nečiní je, bude podoben muži pošetilému, který postavil svůj dům na písku. A spadl déšť a přihnaly se vody a zaduly větry a udeřily na ten dům – a zřítel se a jeho pád byl veliký.“ Skálou je Kristus, pískem je člověk. Když vystavíme dům na našem sociálním řádu, na našich osobních životech, na člověku, na nás samých, jsme jako ti, kdo staví na písku. Musíme stavět na skále.

Již jsem řekl, že náš věk se řídí některými převládajícími mýty a že jedním z nich je koncept neutrality, tedy přesvědčení, že existuje samostatná dimenze hodnot či univerzálií, která je nezávislá na Bohu a oddělená od Něj. Pak je zde další mýtus, který dosud vládne nad naší dobou více než

kterýkoliv jiný. Je převážně ovocem moderního světa, a především pak Hegelovy¹⁷ filozofie: víra v existenci střetu zájmů.

Jestliže věříme v Boha, v Boha Písma, pak musíme věřit v konečnou a definitivní harmonii zájmů – Bůh stvořil všechny věci podle svého svrchovaného záměru, a nic nedokáže zabránit Jeho naprostému triumfu a naplnění tohoto záměru, a nic ho nedokáže jakkoliv změnit. Vše v celém stvoření společně pracuje k dobrému. Nejhrůznější chvílí v celé historii lidstva bylo, když se tajně v noci sešla židovská velerada, aby zosnovala ukřižování našeho Pána. A právě o této chvíli, o tomto nejzlejšším momentu v celé historii, prohlašuje Jan „To se stalo, aby se naplnilo Písmo.“

Jak velkolepá a úžasná věta! Říká nám, že člověk i ve svých nejhorších chvílích neustále naplňuje plán Boha Všemohoucího. To nejhorší, čeho je člověk schopen, bude v konečném důsledku stejně k Boží slávě. Právě to je podstatou učení o harmonii zájmů. To, čemu nyní čelíme, je učení o obecném střetu a konfliktu zájmů: že všechny věci spolu působí ke zlému; že celý život je bezohlednou a krutou záležitostí, kde je „člověk člověku vlkem“; že jediný způsob, jak situaci řešit, je uznat, že konflikt je nevyhnutelný, a zvolit si metodologii konfliktu.

Jeden z našich pracovníků, Otto J. Scott, napsal knihu, která byla vydána pod hlavičkou New York Times Press. Prodávala se naprosto fenomenálně, dokud lidé z New York Times Press nezjistili, co v ní stojí. V tu chvíli okamžitě prikázali, že už se tato kniha nesmí prodávat, a že je třeba se celé edice zbavit. Nám se ji však podařilo zachránit. Tato kniha se jmenovala *Tajná šestka* (*The Secret Six*), a zabývala se životem Johna Browna, amerického abolicionisty.¹⁸ Ač některé knihy tvrdí opak, Brown nebyl křesťanským prorokem. Byl humanistou. A také byl profesionálním zabijákem, kterého si najalo šest bohatých unitářů, aby si vynutilo konfrontaci, která by vedla k válce. Jelikož byli hegeliani, věřili, že tento konflikt povede k řešení, které pak povede k dalšímu konfliktu – trvalá válka za trvalý mír.

John Brown pro nás ustanovil politiku konfrontace. Od té doby je západní svět ovládaný politikou konfrontace – demonstracemi, výtržnostmi, pochody, zlem – která přistupuje k věcem silou, prý proto, aby je vyřešila, ale ve skutečnosti vede pouze k dalším vyhocením a zhoršením problémů.

Střet zájmů je velmi zlou naukou. Jako křesťané věříme v harmonii zájmů. Když bojujeme se stávající situací – a rozhodně se nebojíme bojovat – věříme, že pracujeme pro dobro státu i církve. A věříme tomu se vši upřímností. Pan Ball je oddaný křesťanské svobodě a zároveň je oddaný dobru amerického státu, tak jako my všichni, kdo tuto bitvu bojujeme. Věříme, že bojujeme zároveň za církve i za stát, za jejich integritu a rozvoj, a to ve směru křesťanské svobody.

Protože věříme v naprostou a konečnou harmonii zájmů, musíme říct něco, co je většině velmi jasné, a přece, některým se to tak nezdá: v Boží Trojici není žádný konflikt. Otec, Syn a Duch spolu navzájem neválčí. Zní to dost jasně, ale zjevně je mnoho lidí, kteří, ač by to otevřeně neřekli, si myslí, že spolu válčí. Pokud prohlašujete, že Boží láska a Boží zákon jsou protikladem, nebo že láska je protikladem spravedlnosti, nebo že milosrdenství a hněv jsou protiklady, pak tvrdíte, že v Bohu existuje střet zájmů, a tomu já nevěřím. V Písmu není jediné slovo, které by něco takového tvrdilo.

Moc si cením názvu knihy jednoho anglického autora, který se v ní věnuje puritánům a jejich náhledu na tuto otázku – *Milost zákona* (*Grace of Law*). Puritáni správně viděli, že zákon a milost od sebe není možné oddělit. Moc rád mluvím o tom, jak nám učení o Boží smlouvě svědčí o nádheře a jednotě Božích záměrů s námi. Moderní teologie však nauky Písma sentimentalizovala a rozdělila je. Mluvíme o odpuštění, jako by se jednalo o něco emočního. Ale odpuštění, o kterém hovoří Písmo, je soudní a právní. Ve svém původním smyslu znamená „Odvolání a zrušení obvinění, protože došlo k zadostiučinění.“ Také může znamenat „Obvinění prozatím odročena.“ V tomto smyslu ho vidíme použito jednou, a to když náš Pán říká z kříže „Otče, odpusť jim,“ – odroč prozatím obžalobu proti nim – „neboť nevědí, co činí.“

Kromě toho, ani láska není emocionálním, antinomiánským, bezzákoným termínem. V

17 Pozn. př.: Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831); německý filozof a důležitý představitel německého idealismu.

18 Pozn. př.: Příslušník hnutí za zrušení otroctví.

Římanům 13 se velmi jasně dozvídáme, že láska znamená naplňování zákona; a dozvídáme se to poté, co Pavel shrnuje přikázání: „Nebudeš cizoložit, nebudeš vraždit, nebudeš krást, nebudeš žádat,“ a je-li ještě nějaké jiné přikázání, jsou shrnuta v tomto slovu: „Budeš milovat svého bližního jako sebe samého.“

Co nám zde Písmo říká? Říká, že pokud se prostě jen trochu rozněžním a řeknu svému bližnímu „Miluji tě“, rozhodně to ještě neznamená, že ho miluji. Láska k mému bližnímu je, když respektuji jeho právo na život – nevraždím ho a usiluji o to, aby jeho život byl natolik v bezpečí, jako chci, aby byl ten můj. Respektuji posvátnost jeho domácnosti a manželství – necizoložím. Respektuji jeho vlastnictví – nekradu. Respektuji jeho reputaci – nevydávám proti němu křivé svědectví. Nezávidím – nesnažím se právními ani podvodnými prostředky získat to, co je právem jeho. Právě to znamená milovat bližního.

Během let jsem měl více než jednou příležitost hovořit s nevěrným manželem nebo nevěrnou manželkou, kteří mi říkali „Ano, udělal jsem to, ale miluji ji,“ nebo „Ale miluji ho.“ Chtějí, aby někdo řekl „Ano, ano. Víím, že tvé srdce bylo celou tu dobu na správném místě.“ Ale já říkám „Ne, nemilujete toho člověka. Ani mi to neříkejte. Láska je naplněním zákona. Když se dopouštíte cizoložství, vyjadřujete tak nenávisť k Bohu a k vašemu partnerovi. Jestli Boží Slovo říká vůbec něco, tak právě tohle. S vaším problémem se nedá nic dělat, dokud neuznáte, že to, co jste udělali, byl hřích a rozhodně v něm nebyla žádná láska.“ Láska je naplněním zákona. A „naplnění“ rozhodně neznamená ukončení nebo dokončení. Znamená uplatnění v plné síle.

Pamatujme na tuto skutečnost a pojďme se nyní v tomto kontextu znovu podívat na Boží zákon. Když hovořím o zákoně, o Boží spravedlnosti a právu, nesmím říct, že stát je tím *jediným*, kdo naplňuje službu práva; je to i *mou* povinností jakožto člověka vykoupeného v Kristu – i mně náleží služba práva a spravedlnosti. A platí to i pro mou rodinu, mou církev, mou školu, mé poslání, mou společnost. V každé jedné oblasti musíme poslouchat a vyjadřovat Boží spravedlnost, Boží zákon. Jestliže to neděláme a přenecháme uplatňování spravedlnosti a práva státu, jsme ve stejném problému, jako kdybychom přenechali křesťanství pastorovi.

Již dříve jsme se zabývali Apoštolským vyznáním víry a skutečností, že v něm stvrzujeme naši víru ve společenství svatých, ve „svatých společnost“ . Co to znamená? Pavel říká, že to znamená, že jsme údy jeden druhého. Jak si máme jako údy jeden druhého prokazovat spravedlnost? Znamená to, že bereme ohledy na potřeby Těla Kristova a také na potřeby těch mimo Tělo, jelikož se máme k druhým chovat tak, jak se Pán zachoval k nám. Prokázal nám svou milost a své milosrdenství, a tak i my máme být nádobami Boží milosti a Božího milosrdenství, máme je předávat a zjevovat druhým. A to znamená celou škálu činností, do kterých se křesťan musí zapojovat jako jednotlivec i jako člen komunity.

Například jeden sbor v Americe si založil velmi dobrý fond na půjčky, aby mohl půjčovat křesťanům bez úroku, jak Písmo jasně prikazuje. Když staří nebo mladí čelí problémům, které nedokáží finančně vyřešit, mohou si půjčit z tohoto fondu. Zatím úplně každý, kdo si půjčil, svůj závazek splatil a ještě do fondu přidal. Správní rada vyjasnila, že kdyby jejich problémy začaly být nevyřešitelné a po šesti letech zjistili, že svůj závazek nedokáží splatit, jejich dluh bude odpuštěn. Pán žádá, abychom si sloužili navzájem a abychom také sloužili starým lidem a nemocným.

Rozhodně stojí za povšimnutí i služba křesťanských škol ve Spojených státech a to, že momentálně nejdynamičtější růst v této oblasti v naší zemi je mezi Afroameričany. V afroamerických komunitách zažíváme velkou obrodu a obnovu. Rád bych v tomto kontextu zmínil práci Dr. E. V. Hilla ve Wattsu v Los Angeles, kde v roce 1965 došlo k nepokojům.¹⁹ Dr. Hill zasvětil svůj život tomu, aby položil Kristu k nohám všechna ghetta Spojených států. V ghettech žije asi sedmdesát milionů lidí různých etnik; snaží se je zasáhnout každá revolucionářská skupina na světě. „Vím to, protože jsem byl jedním z nich,“ říká Dr. Hill. Byl modernistou a revolucionářem. Před lety byl jedním z mladších společníků Martina Luthera Kinga Jr. – dnes je

19 Pozn. př.: Watts je čtvrtí Los Angeles, kde od 11. do 16. srpna 1965 zuřily nepokoje, jejichž výsledkem bylo 34 mrtvých, 3486 zatčených a škody v hodnotě asi 40 milionů dolarů. Na jejich počátku bylo zatčení Afroameričana za řízení v opilosti; následovala obvinění policie z rasismu a následně nepokoje s rozsáhlým zháňstvím a rabováním, kterých se účastnilo asi 30 až 35 tisíc lidí.

jedním z nejlepších kazatelů evangelia, jakého ve Spojených státech máme.

Vede kongregaci pěti nebo šesti tisíc v centru Wattsu; má členy v každém bloku, 31 bloků na každou stranu. Má křesťanskou školu se stovkami dětí. A každého dospělého vede, aby zasáhl každého ze svého bloku pro Krista.

Velmi mě těší jeden případ, kdy jediným věřícím člověkem v daném bloku, byla slepá Afroameričanka. Ve sboru jí řekli „Sestro, ať je ti zrakem sám Pán.“ Obcházela tedy se svou holí od dveří ke dveřím a ze 162 lidí se 161 obrátilo. Poslední z nich se rozhodl odstěhovat – byl to mladý chuligán, a nedokázal tolerovat to, co se v jeho komunitě dělo. Když mu lidé z komunity nabídli, že mu pomohou se přestěhovat, odmítl. Už měl dost všech těchhle „Amen“ a „Chvála Pánu“ lidí. Zjistili tedy od řidiče nákladáku, kam se stěhuje, a jelikož v tom bloku také měli své lidi, zavolali jim. Když tam mladík dorazil, jeho sousedi už byli nastoupení, aby mu pomohli vyložit jeho věci. Když měli hotovo, řekli mu, k jeho zděšení, že to dělají v Ježíšově jménu.

Máme dalšího pastora, Afroameričana v centrálním Los Angeles. Jmenuje se Price a jeho sbor čítá asi 15 000 lidí. Kupuje staré prostory Pepperdine University a chce z nich udělat centrum, ze kterého chtějí zasáhnout a vyhrát pro Krista všechny lidi v okolí, na míle daleko. On a služebníci po jeho boku se snaží zasáhnout a vycvičit každého, koho mohou. Toto léto budu vyučovat skupinu Afroameričanů, kteří začali sbor v oblasti Oxnardu. Začínají dělat úžasné věci a chtějí být vyučováni a trénováni v dalších věcech, které mohou dělat, aby zasáhli všechny v oblasti pro Krista. Dnes je tento „afroamerický“ sbor, se dvěma afroamerickými pastory, z jedné třetiny tvořený Mexičany, z jedné třetiny bělochy a ze sto procent hoří pro Pána. Samozřejmě, městští úředníci jim dělají problémy. Dělají vše, co mohou, aby sboru bránili v práci, protože mění charakter celého města. Jestli se našim bratrům jejich plán podaří, zcela tak vytlačí celý Odbor sociální péče a nahradí ho službou milosrdenství a milosti.

Krátce předtím, než jsem vyrazil na cestu sem, mi volala Margaret Jenkinsová. Margaret je Afroameričanka, ne zrovna mladá, která založila křesťanskou školu Mary Celeste Christian School a daří se jí tam jedinečně věci. Vliv školy na oblast roste – a přitom se jedná o oblast, která byla dosud prolezlá zločinem. Margaret a její škola do celého okresu přináší více zákona, než se kdy podařilo prosadit policii. Jak je to možné? Margaret má okolo svého pozemku pletivový plot. Státní autority jí přikázaly, ať ho strhne a postaví místo něj plot z kovaného železa, který stojí tři dolary za metr. Stálo by jí to celé jmění, protože její pozemek je poměrně velký. Musí se vypořádávat s takovou šikanou, ale nevdává jí to. Říká: „Lidé na radnici tomu nerozumí. Já sloužím Pánu, který je větší než oni.“ A tak neztrácí odvahy.

Právě to je způsob, jakým dobýváme svět: po jednotlivcích; po jednotlivcích, kteří vidí praktické důsledky své víry a stávají se žijícím zákonem; každý z nich uplatňuje samotné Boží Slovo do všech oblastí svého života a zasahuje a oslovuje ostatní. Zákon, láska, milost, milosrdenství, soud, to vše jsou Boží aspekty. Nemůžeme si z nich vybírat a říct „Budeme prokazovat Boží lásku, ale ne Boží zákon či Boží spravedlnost a právo.“ Ne, to vše je zjevením Božího bytí, Boží přirozenosti a Božího plánu pro nás – v našich životech a skrze ně.

Výsledkem je, že ve Spojených státech začínáme vidět některé velmi dramatické změny. Tisk o nich nemluví, ale i tak se dějí a dávají nám něco do budoucna. Když se díváte na velké budovy městských siluet, nevidíte budovy zítřka, které je přerostou a půjdou ještě výš. Momentálně jsou z nich jen výkopy, kde se pokládají základy. Právě proto tyto věci, které se dějí po celém světě, zatím nejsou jasně vidět. Tisk hledá věci, které dominují panoramatu. Ale ty jsou jen mávnutím minulosti.

V roce 1900 byly křesťanské jen tři procenta Afriky. Když africké státy získaly svou takzvanou nezávislost, bylo to osmnáct procent. A to bylo jen pětadvacet let předtím! Po vyhlášení nezávislosti přišlo masové masakrování křesťanů. V oblasti Súdánu byli zabíjeni po stovkách a stovkách tisíc. Lid Igbů v Nigérii konečně usiloval o nezávislost, ale Západ se proti nim spíkl, jen aby je pak vydal do rukou jiných nigerijských národů, které je pak po velkých počtech masakrovaly. Jeden z domorodých pastorů z Ugandy nám popsal, jak se v několika minulých letech pod vládou

Idi Amina²⁰ opakovaně stalo, že se řeky ucply těly křesťanů. A přece, církev v Africe dnes tvoří skoro pětáctýřicet procent populace! Opravdu se dějí jedinečné věci.

Nedávno jsem měl tu výsadu hovořit s francouzským pastorem, se kterým jsem se nikdy předtím neviděl, i když jsme si spolu nějakou dobu psali. Jeho otec a můj otec, oba dva pastoři, byli ve Staré zemi přátelé, ještě dlouho před první světovou válkou. Jmenuje se Aaron Kayanan, dnes je vedoucím ve Francouzské reformované církvi a žije ve Spojených státech v Illinois, kde natáčí denní vysílání ve francouzštině, která se pak vysílají ve Francii a Africe. Řekl mi: „To, co se děje v Africe, je neuvěřitelné. Ani v nejmenším se nezvládáme vypořádat se všemi lidmi, kteří docházejí spásy, stávají se křesťany a začínají se ptát, co mohou udělat, aby plně poddali své životy Božímu Slovu. Jestli v Evropě a ve Spojených státech nepřidáme, překonají nás svým počtem i výkonem.“

Tyto lidi nezajímá jen to, aby se zachránili před věčnými plameny, jak je tomu u tolika lidí v církevních lavicích. Jsou tu, aby válčili podle rozkazů Krále králů. A o to musí jít i nám.

Hnutí křesťanských škol ve Spojených státech i v dalších zemích je důkazem, že někteří lidé začínají slyšet bojové rozkazy. A lidé ve státních školách z nich mají velký strach. Podle jejich vlastních slov, pokud tyto školy budou pokračovat tak jako doteď, státní školy do konce století prakticky zmizí – to znamená do sedmnácti let. Jeden z nich mi řekl: „Copak si neuvědomujete, co to znamená?! Vrátime se tak do Věku temna, kde všichni věřili Bibli od začátku do konce.“ Proti tomu rozhodně nic nemám. Jediné, co potřebujeme udělat, je obout si boty naší víry a chodit v nich.

Kapitola VI Původ moci

Až příliš často míváme v naší víře „teologii krabice“. Chováme se k teologii a křesťanské víře, jako by byly jakýmsi omezeným aspektem reality. Jako by celkem byl celý vesmír a teologie byla jen v nějakém malém, tmavém koutě. Když je naší perspektivou „teologie krabice“, skončíme tím, že se hádáme mezi sebou a kritizujeme baptisty a presbyteriány a katolíky a charismatiky²¹ a kohokoliv dalšího, s kým nesouhlasíme, místo toho, abychom v každé jedné oblasti prosazovali Boží požadavky, pravdy, právo a nároky.

Náš přístup k doktrínám je stejný. K učení Písma se stavíme, jako by se týkala jen věci církve. Ale tak to není. Učení o neomylnosti je učení, kterému se nedá vyhnout. Napsal jsem malou knihu *Neomylnost, nevyhnutelný koncept (Infallibility, an Inescapable Concept)*, ve které poukazuji na skutečnost, že jestliže popřete neomylnost Božího Slova, bude si neomylnost nárokovat něco jiného, ať už to bude stát, filozofové-králové, nebo jakákoliv jiná lidská síla. Není možné popírat Boží věci bez toho, že bychom je připsali člověku.

Zdá se, že ospravedlnění chápeme jako učení, které se týká výhradně církve, a přece pravidelně říkáme o lidech, kteří hledají výmluvy, že „se snaží ospravedlnit se“. Lidé potřebují ospravedlnění. A když ho nezískají od Boha skrze Ježíše Krista, pokusí se obstarat si ho sami. A zaplatí psychiatrům a psychoanalytikům obrovské částky, aby jim ho pomohli získat.

To samé platí o usmíření. Pokud odmítáme usmíření skrze Ježíše Krista, skončíme buď u sadismu (složíme své hříchy na někoho jiného a potrestáme ho) nebo masochismu (potrestáme sami sebe). Všichni lidé, kteří nemají podíl na Kristově usmíření, budou sadomasochisté. Budou hledat usmíření, a přitom budou střídat mezi sadismem a masochismem.

Troufám si tvrdit, že zahraniční politika Spojených států zjevuje něco z toho, jaký druh

20 Pozn. př.: Idi Amin Dada (1923/28-2003) byl třetím prezidentem Ugandy, byl u moci v letech 1971-1979. Mezinárodní pozorovatelé odhadují, že jeho režim si vyžádal 100 000-500 000 obětí.

21 Pozn. př.: Autorův přístup možná dobře vysvětlí jeho výrok z Florida Reconstructionist Conference, která se konala v roce 1998: „Jestliže jsme křesťané, přesahujeme sami sebe, a to *do té míry, do jaké jsme věrní evangeliu*. Proto, ať už jsou lidé arminiány, římskými katolíky nebo kalvinisty, pokud slouží Pánu, jsou větší, než je jejich vlastní uvažování, větší než jejich vlastní víra. Přesahujeme sami sebe. Právě v tom je sláva evangelia. Umožňuje nám udělat více, než čeho jsme schopni – Boží milost pracuje skrze nás.“

usmíření náš humanistický stát hledá – masochistický. Znovu a znovu trestáme sami sebe, až do nekonečna. Oproti tomu Sovětský svaz je sadistický. Skládá své hříchy na druhé: na kapitalismus a demokracii. Tím, že popřete Hospodina, moci biblického učení neutečete. Jen ho přesunete někam jinam.

Nyní se chci věnovat klíčovému učení, které by, jak věřím, mělo být v jádru zájmu, a to se všemi svými implikacemi – a to právě proto, že zde opět čelíme problému jeho přesunutí a přenesení. Jedná se o učení o původu a zdroji moci. Vidíme ho napříč celým Písmem, ale jeden verš nám ho ukazuje tak jasně, jak je to jen možné:

Až přijde Zastánce, kterého vám pošlu od Otce, Duch Pravdy, jenž vychází od Otce, ten o Mně vydá svědectví.
(Jan 15:26)

Duch vychází od Otce a Syna a přichází do našich srdcí jako Duch Pravdy, aby hovořil o Otci a o Synu, aby předával věřícímu moc a poznání. Duch vychází, aby předal moc. A právě to je koncept, kterému se není možné vyhnout.

Kenneth Burke, liberální, humanistický editor magazínu *New Republic*, ve dvacátých letech napsal velmi zajímavou knihu, *Neměnnost a změna (Permanence and Change)*, ve které velmi prorocky mluvil o tom, co se podle něj stane před koncem století. Velmi stručně, řekl, že člověk potřebuje moc; a že potřebuje milost. Lidé dnes už však nevěří na moc a milost shůry, a proto ji hledají zdola. A proč ne? V přemýšlení moderního světa moc skutečně přichází zdola. Tvrdí se přece, že se vesmír vyvinul tak, že vše, co okolo sebe vidíme, vyšlo z nejnižších forem stvoření. Moc umělce a hudebníka vychází z nejnižších forem nevědomí. Právě to je zdroj moci, kreativity, energie a jakéhosi nového druhu milosti. Svět klade velký důraz na učení o zdroji moci, velmi v něj věří, ale hledá ho na špatném místě.

Dnes čelíme procesové teologii,²² procesová teologie zahltila řadu částí církve, a to protestantské i katolické. Jedná se o převrácení celé víry, její přizpůsobení doktríně evoluce, víře, že z původního chaosu povstal celý velký řetězec veškerého bytí. Výsledkem je, že se vracíme ke kultům chaosu, které byly roztroušené po celém starověkém světě. Asi před dvaceti lety jsem napsal malou brožurku s názvem *Náboženství revoluce (The Religion of Revolution)*, které analyzuje implikace kultů chaosu a jejich vzestupu a návratu v moderním světě.

Jeden takový kult chaosu, který známe z řeckořímského světa, byly saturnálie. Morálka té doby byla velmi striktní, ale jednou za rok přišlo několik dní – někdy týden, v některých kulturách deset dní – kdy byl veškerý zákon převrácen. Odsouzený člověk byl vyveden z věznice a učiněn králem, a to dokonce do té míry, že mu patřila královna. Zákony proti zoofilii, proti incestu, proti jakékoliv perverzi, byly převráceny. V platnosti zůstal jediný zákon – a to, že pekaři museli každý den pracovat dostatečně dlouho na to, aby populace měla co jíst.

To vše vycházelo z řecko-římského přesvědčení, že veškeré stvoření povstalo z chaosu, a proto byla v chaosu přítomna veškerá moc, energie a milost. Při tomto každoročním rozpoutání chaosu byla tato moc vyvolána, lidé se na ni napojovali, a tak vyšla z pramenů bytí, zaplavila společnost a dala jí život do dalšího roku.

A dnes se tento koncept znovu vynořuje, a to především v hudbě a sexuální revoluci: právě skrze ně přichází moc, ne však moc Ducha. Výsledkem opětovného oživení tohoto druhu uvažování je vzestup moderního etatismu. Moderní stát neodvozuje svou moc od Boha. Odvozuje svou moc ze světa přírody; je přirozenou institucí, která je koncentrovanou vůlí lidu. Již zde nejde o vůli šlechty, králů či aristokracie – ne, že bychom s něčím z toho souhlasili – a vše se posunulo na nižší úroveň.

22 Pozn. př.: Procesová teologie je filozofickým a teologickým směrem, který tvrdí, že Bůh se mění a vyvíjí, a proto se naše poznání Boha musí měnit a vyvíjet; nemůže stát na žádných neměnných absolutních pravdách. V důsledku tedy existují věci mimo Boha, protože Bůh nezná budoucnost, dozívá se nové věci, vyvíjí se a přizpůsobuje podle nich. Běžnou součástí procesové teologie je i popírání Kristova božství. Procesová teologie tedy protirečí celé řadě biblických pasáží: Ž 90:2; Iz 46:10; Mal 3:6; Jk 1:17; Žd 13:8; Mt 1:22-23; J 1:1, 2, 14; J 20:28; Fp 2:5-6; Ko 2:9; Ti 2:13, atd.

Nyní sedí na trůně minority. Ne proto, že by jim chybělo právo a spravedlnost, ale proto, že převládající představou je, že čím níže se nacházejí, tím blíže jsou k pramenům moci.

V šedesátých letech bylo velkým tématem, že černochoch je utiskovaným členem společnosti. V dnešních kruzích *avantgardy* už nejsou černoši tématem; tím, co je v módě, jsou homosexuálové. Černochoch už dnes není považován za někoho, kdo je na sociálním žebříčku dostatečně nízko na to, aby byl považován za pramen života.

Doktrína zdroje moci je tedy pro sociální řád naprosto klíčová a základní. Doktrína zdroje moci zahrnuje nejen víru v to, že moc vychází z konkrétního zdroje, ale že její vycházení z tohoto zdroje zároveň doprovázejí různé další prvky, a to ve formě něčeho, co bychom nazvali průvody, rituály, svátky a podobně. Proto, když církev triumfovala, bylo běžné v ní vidět tyto vnější symboly moci ve formě různých průvodů církevních hodnostářů se zdobenými holemi, obrazů, ikon, hostií a podobně.

Když přišel vzestup státu, měl jiné symboly – a mezi ně patřil císařský průvod. Když císař vstupoval do města, byl zdraven slovy „Požehnaný, který přichází ve jménu Pána!“ Šlo o průvod na znamení moci. Nicméně, ačkoliv císař vcházel do města s určitým množstvím vypůjčené křesťanské terminologie, zároveň s ním šel celý průvod vojáků, což ukazovalo, že bez ohledu na použití církevního jazyka, jeho moc stále spočívala ve vojenské síle. Právě tak začal nový koncept zdroje moci a jejích symbolů.

Další stranou, která začala se svými průvody spojenými a jedinečným zdrojem moci, byly univerzity. Dodnes vídáme akademické průvody. Univerzity si nárokují, že vyjadřují skutečný původ bytí. Relikvií tohoto učení je koncept akademické svobody. Akademik trvá na tom, že není vykazatelný žádnému člověku, protože nějakým způsobem reprezentuje hlas pramene moci a poznání, a proto nepodléhá autoritě žádného člověka. Jinými slovy, v křesťanstvu se odehrála vzpoura. Její kořeny sahají hluboko do minulosti, hluboko do středověku. Začaly se vynořovat s tím, co nazýváme renesancí. Reformace a protireformace je nějakou dobu brzdily, ale s osvícenstvím a pak především s Velkou francouzskou revolucí se prorazily na povrch. A od Ruské revoluce se ženou po celé zemi. Jedná se o přesvědčení, že moc vychází zdola a postupuje nahoru.

Ale Bůh říká, že moc vychází od Trůnu vši věčnosti směrem k nám. Proto dnes potřebujeme znovu potvrdit učení o tom, že Duch vychází od Otce a Syna; a potřebujeme světu zjevovat přítomnost Ducha v podobě moci a milosti. Bůh koná v tomto světě, aby vykoupil lidi a aby skrze ně poté změnil a znovu a jinak uspořádal všechny národy světa a jejich instituce.

To je něco, s čím se musíme vypořádat právně a teologicky; právě tak budeme schopni jasněji zjevovat Ducha jako zdroj, jako zdroj moci a milosti, přičemž vždy budeme stát v pravdě toho, že „Ten, který je ve vás, je větší než ten, který je ve světě.“ V Duchu, který k nám vychází od Otce a Syna, musíme vidět bojové příkazy k dobytí a podmanění všech věcí. „Přijmete moc Ducha Svatého, který na vás přijde, a budete Mí svědky v Jeruzalémě a v celém Judsku, Samařsku a až po nejzazší konec země.“

V dnešním světě vidíme vnější symboly moci nejjasněji u státu. Ale jsou to symboly více a více prázdné a jalové. Selhávají, protože to jediné, co představují, je nahá, syrová moc. Chybí zde morální autorita a spravedlnost, která může náležet jedině Bohu. Čím více Řím prosazoval božskost císaře, tím prázdnější jeho tvrzení byla, protože rozpor mezi těmito výroky a realitou toho, co se dělo na ulicích, byl příliš velký. Císař hovořil o slávě Říma, ale v posledním století či ještě více letech římské říše prakticky žádný z císařů ani nežil v Římě. Řím nebyl bezpečným místem, a to ani pro císaře a jeho vojsko. Když Řím padl, císařův dvůr byl v Ravenně. V předchozích letech byl v Miláně a v řadě dalších měst. Sláva opustila Řím, protože z něj odešla jeho morální autorita. Jediné, co mu zbývalo, byly symboly prázdné moci.

Něco podobného vidíme dnes, protože čím více se moderní stát vzdaluje od Božího Slova, tím více upadá jeho morální autorita. Morální autoritu je možné obnovit jedině tehdy, když stát přestane vidět zdroj moci dole a začne ho vidět nahoře. A víme, že neexistuje žádný zdroj moci, jenž by se vyrovnal tomu, který Kristus zaslíbil, který Kristus předává a o kterém nám Kristus přikazuje, ať se ho chopíme.

Podle Svatého Písma jsme lidem Boží milosti a Boží moci. Právě to je důvodem, proč mohl

náš Pán přikázat svým učedníkům a každému jednomu z nás: „Byla Mi dána veškerá pravomoc na nebi i na zemi. Jděte tedy a číňte učedníky ze všech národů, křtěte je ve jméno Otce i Syna i Ducha Svatého a učte je zachovávat všechno, co jsem vám přikázal. A hle, Já jsem s vámi po všechny dny až do skonání tohoto věku...“ Zdroj moci je vždy s námi, až do skončení tohoto světa. A proto jděte...

Doslov

Jak jsem poznamenal v předmluvě, tyto kapitoly jsou editovanými přepisy přednášek, které Dr. Rousas J. Rushdoony přednesl na Logos konferenci „Místo židokřesťanské etiky v dnešní společnosti“.

Předseda Howard Carter ve svém shrnutí na závěru konference hovořil o šesti hlavních potřebách, které se během dvou dní konference vynořily:

1. Potřeba vzdělat se o relevantních tématech. Pan Carter delegáty opakovaně vybízel, aby věnovali čas tomu, aby se seznámili s materiály, které do jednotlivých oblastí promlouvají.
2. Nutnost, aby se zainteresované strany spojily a sjednotily – ne doktrinálně, ale v Duchu Svatém. Pan Carter řekl: „Nemůžeme si dovolit stavět se proti sobě jen kvůli tomu, že nesouhlasíme se vším, co druhý učí. Potřebujeme k vládám a odborům školství hovořit jedním hlasem a s autoritou. Jako jeden hlas budeme efektivnější než jako rozštěpené skupiny.“
3. Potřeba strategie. Nejsme na pikniku. Nabíhá mi husí kůže, když slyším, jak lidé říkají: „Prostě dosadíme soudce a řekneme jim, co mají dělat.“ Za prvé, takovýto přístup není křesťanský. Za druhé, naši protivníci jsou v této bitvě lépe vybavení než my. Abychom tuto bitvu vyhráli, potřebujeme vzdělání, potřebuje dokázat vést soudní pře, potřebujeme legislativu.
4. Potřebujeme být agresivní, ne defenzivní. Jsme vyslanci Krále králů, a proto se církve nesmí obracet na útěk. Pište směle a odvážně senátorům a členům parlamentu, dejte jim vědět, kde stojíte. Bůh nám dal mandát, abychom byli solí země a světlem světa.
5. Nutnost podporovat jeden druhého. Pokud pastor ve vašem městě jde k soudu, jděte s ním. Naplňte soud tichým svědectvím křesťanské populace. Stůjte mu po boku a finančně ho podpořte. Každé vítězství před soudem je precedentem, na kterém můžeme při dalším procesu stavět. Každý krok vpřed je krokem nás všech.
6. Nutnost modlitby. Naše jistota je v Bohu, v tom, že Stvořitel nebes a země má vše pod kontrolou. Spojte se s hnutími, která jsou oddaná modlitbám za národ, za školy, za křesťanské poslance a právníky. Žádná modlitba, jejíž původ je v nebesích, tam nebude odmítnuta.

O autorovi

Rousas John Rushdoony byl dobře známý americký učenec, spisovatel a autor více než třiceti knih. Obdržel tituly B.A. a M.A. z Kalifornské univerzity, své teologické vzdělání obdržel na Pacific School of Religion. Jakožto ordinovaný kazatel sloužil jako misionář mezi Pajuty a Šošony, později jako pastor vedl dva sbory v Kalifornii. Byl zakladatelem nadace Chalcedon Foundation,

vzdělávací organizace, která se věnuje výzkumu, publikování a jasnému předávání specificky a důrazně křesťanské vzdělanosti po celém světě. Jeho spisy vydávané v časopise *Chalcedon Report* (dnes *Faith for All of Life*) a v řadě jeho knih vychovaly generaci věřících, kteří jsou aktivní v rekonstrukci celého světa ke slávě Ježíše Krista. Než v únoru 2001 vstoupil do slávy, žil ve Vallecitu v Kalifornii, kdy se zabýval výzkumem, vyučováním a pomoci ostatním při budování programů aplikace křesťanské víry do všech oblastí života.

Služba Chalcedon Foundation

CHALCEDON (kal-sí-dn) je křesťanská vzdělávací organizace, která se věnuje výzkumu, publikování a jasnému předávání specificky a důrazně křesťanské vzdělanosti po celém světě. Poskytuje celou škálu služeb a programů, které jsou přizpůsobené potřebám kazatelů, badatelů a laiků, kteří chápou důsledky skutečnosti, že Ježíš Kristus promlouvá k mysli i k srdci, a Jeho nároky přesahují hranice jednotlivých institučních církví. Existujeme, abychom podpořili snahy všech ortodoxních denominací a sborů. Název Chalcedon je odvozený od velkého církevního Chalcedonského koncilu (451 n.l.), který přišel s kriticky důležitou christologickou definicí: „My pak, následující svatých Otců všichni jednomyslně učíme lidi, aby vyznávali jednoho a téhož Syna, našeho Pána Ježíše Krista, jak dokonalého v božství, tak dokonalého v lidství, skutečně Boha a skutečně člověka...“ Toto vyjádření jasně odporuje každému případu, kdy si lidská instituce falešně nárokuje božství, ať už jde o stát, církev, sektu, školu nebo shromáždění lidu. Jedině Kristus sám je zároveň Bohem i člověkem, jedinečným spojením mezi nebem a zemí. Veškerá lidská moc je tedy odvozená; jedině Kristus sám může říct „Byla Mi dána veškerá pravomoc na nebi i na zemi“ (Matouš 28:18). Chalcedonské vyznání proto bylo napříč historií základem západní svobody, jelikož jasně stanoví hranice všem lidským autoritám a institucím, protože zdůrazňuje a potvrzuje pravdivost nároků a tvrzení toho Jediného, který je zdrojem skutečné lidské svobody (Galatským 5:1).

Nadace Chalcedon Foundation vydává knihy pod svou vlastní hlavičkou a pod hlavičkou nakladatelství Ross House Books. Také jednou za dva měsíce vydává časopis a newsletter *Faith for All of Life (Věra pro celý život)*. Všechny dary nadaci Chalcedon Foundation jsou odečitatelné z daní. Pro bezplatné zkušební předplatné nebo informace o dalších knihách kontaktujte:

Chalcedon
Box 158 * Vallecito, CA 95251 * USA
(209) 736-4365
www.chalcedon.edu